

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Bojana Zevnik

Regionalno (so)delovanje malih držav

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Bojana Zevnik

Mentor: red. prof. dr. Bojko Bučar

Regionalno (so)delovanje malih držav

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

REGIONALNO (SO)DELOVANJE MALIH DRŽAV

Male države imajo specifične fizične lastnosti. Tudi zato v svoji zunanji politiki uporabljajo diplomatska sredstva. Diplomsko delo se ukvarja z vpetostjo malih držav v mednarodno (regionalno) skupnost. Na podlagi operacionalne definicije malih držav, ki združuje dva kvantitativna kriterija – število prebivalstva in velikost ozemlja –, je izbranih 40 držav. Največ je evropskih, ostale države se nahajajo na afriški, azijski in ameriški celini. Ker je ena glavnih nalog veleposlaništva, da predstavlja državo, preverimo, kako in kje so bila vzpostavljena veleposlaništva obravnavanih držav. Število veleposlaništev v tujini je odvisno od interesa pošiljajoče države, finančnih in kadrovskih omejitev in v nekaterih primerih tudi od starosti države. S primerjavo med številom veleposlaništev male države v tujini in številom veleposlaništev na njenem ozemlju je razvidna vpetost male države v regionalno okolje. Regionalno organiziranje po svetu se razlikuje med sabo, najbolj razvito je v Evropi in sicer v obliki Evropske unije. Članstvo v takšnih organizacijah prinaša malim državam koristi: bolj učinkovito uporabijo omejena sredstva, povečajo mrežo poznanstev in mednarodnih stikov na določenem interesnem območju, vendar so članice tudi večje držav, ker jim članstvo prav tako koristi.

Ključne besede: mala država, diplomatsko predstavništvo, mednarodna organizacija.

REGIONAL CO-OPERATION OF SMALL STATES

Small states have specific physical characteristics. Consequently, they tend to apply diplomacy when implementing foreign policy. The following work deals with incorporation of small states in international (regional) community. On the basis of operational definition of small states, which combines two quantitative criteria – the size of the population and the size of states' territory –, 40 states are selected. European states make the majority of the group; the rest belongs to African, Asian and American continent. Since one of the principal functions of an embassy is to represent the state, it is tested how and where the embassies of considered states were established. The number of embassies abroad varies according to particular interest of a sending state, limitations in financing and cadres and in some cases the age of the state is significant as well. The interlacement of small state in its regional environment can be perceived from a comparison made between the number of small states' embassies abroad and foreign embassies established on its territory. Regional organizing is different around the globe with European Union as the most developed intergovernmental organization. Membership in such an organization brings benefits for small states: more effective employment of limited sources, networking and new acquaintances in specific interest areas but bigger countries are members which benefit from it as well.

Key words: small state, diplomatic mission, international organization.

KAZALO

Seznam uporabljenih kratic	6
UVOD	8
1 POJMOVNO-TEORETIČNA IZHODIŠČA	11
1.1 Problem klasifikacije in definicije malih držav	11
1.2 Male države v znanosti o mednarodnih odnosih	15
1.2.1 Realizem	18
1.2.2 Liberalizem	20
1.2.3 Konstruktivizem	21
1.3 Diplomacija	22
1.3.1 Pojem diplomacije	22
1.3.2 Vrste diplomacije	23
1.3.3 Diplomatsko predstavljanje tujini	24
1.3.4 Multilateralna diplomacija malih držav	25
1.4 Sklep	27
2 PRIMERJAVA IZBRANIH MALIH DRŽAV	29
2.1 Izbrane male države	29
2.2 Mlajše in starejše male države	32
2.3 Sklep	39
3 BILATERALNA DIPLOMACIJA MALIH DRŽAV	40
3.1 Učinkovitost diplomacije malih držav	43
3.2 Porazdelitev diplomatski predstavništev malih držav	47
3.3 Sklep	54
4 MALE DRŽAVE IN MEDNARODNE ORGANIZACIJE	56
4.1 Organizacija združenih narodov in male države	57
4.2 Regionalne organizacije	59
4.3 Sklep	63
ZAKLJUČEK	64
PRILOGA: Pregled diplomatskih konzularnih predstavništev Slovenije in število zaposlenih na konzularnih predstavništvih v letu 2007	66
LITERATURA	68

SEZNAM TABEL IN GRAFOV

Tabela 1.1: Tipi analize po rangih	13
Tabela 1.2: Študije malih držav skozi obdobja	18
Tabela 1.3: Univerzalizem vs. Regionalizem	25
Tabela 2.1: Izbrane male države	29
Tabela 2.2: Regionalna porazdeljenost držav glede na čas njihovega nastanka	33
Tabela 2.3: Izbrane male države po letu njihovega nastanka in številu veleposlaništev v tujini	34
Tabela 2.4: Postopno večanje števila veleposlaništev Slovenije, Estonije, Latvije in Litve	37
Tabela 3.1: Razmerje med številom veleposlaništev doma in v tujini	46
Tabela 3.2: Razporeditev veleposlaništev malih evropskih držav v tujini	47
Tabela 3.3: Razporeditev veleposlaništev malih azijskih držav v tujini	50
Tabela 3.4: Razporeditev veleposlaništev malih afriških držav v tujini	51
Tabela 3.5: Razporeditev veleposlaništev malih ameriških držav v tujini	53
Tabela 4.1: Članstvo v OZN	58
Tabela 4.2: Dva vala regionalizacije	60
Tabela 4.3: Članstvo malih držav v večjih regionalnih organizacijah	61
Graf 1.1: Male države po letu 1648	15
Graf 3.1: Delež veleposlaništev malih evropskih držav po kontinentih	48
Graf 3.2: Razporeditev veleposlaništev malih azijskih držav v tujini	50
Graf 3.3: Razporeditev veleposlaništev malih afriških držav v tujini	52
Graf 3.4: Razporeditev veleposlaništev malih ameriških držav v tujini	53

Seznam uporabljenih kratic

- ACP** – *African, Carribean and Pacific Countries* (Afriške, karibske in pacifiške države)
- BDP per capita (PPP)** – Bruto domač proizvod na prebivalca, merjen v enoti paritetna kupna moč
- BIC** – *Bank for International Settlements* (Banka za mednarodne poravnave)
- BIH** – Bosna in Hercegovina
- CARICOM** – *Caribbean Community* (Karibska skupnost)
- CENTO** – *Central Treaty Organization* (Sporazum o centralni organizaciji)
- CIA** – *Cetral Intelligence Agency* (Centralna obveščevalna agencija)
- CIS** – *Community of Independent States* (Skupnost neodvisnih držav)
- CFCA** – *Community Fisheries Agency* (Agencija Skupnosti za nadzor ribištva)
- COMECON** – *Council for Mutual Economic Assistance* (Svet za medsebojno ekonomsko pomoč)
- DKDO** – Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih
- EBRD** – *European Bank for Reconstruction and Development* (Evropska banka za obnovo in razvoj)
- ECOSOC** – *Economic and Social Council* (Ekonomski in socialni svet)
- ECSC** – *European Coal and Steel Community* (Evropska skupnost za premog in jeklo)
- EDA** – *European Defence Agency* (Evropska agencija za obrambo)
- EFTA** – *European Free Trade Area* (Evropsko prostocarinsko območje)
- EU** – Evropska unija
- EURATOM** – *European Atomic Energy Community* (Evropska skupnost za atomsko energijo)
- FTAA** – *Free Trade of the Americas* (Ameriško prostotrgovinsko območje)
- GCC** – *Gulf Cooperation Council* (Svet za sodelovanje v Zalivu)
- HDI** – *Human development index* (Kazalec človeškega razvoja)
- ICC** – *International Criminal Court* (Mednarodno kazensko sodišče)
- ICRC** – *International Committee of the Red Cross* (Mednarodni odbor Rdečega križa)
- ILO** – *International Labour Organization* (Mednarodna organizacija za delo)
- IOM** – *International Organization for Migration* (Mednarodna organizacija za migacije)
- IPU** – *International Parliament Union* (Mednarodna parlamentarna unija)
- ITU** – *International Telecommunication Union* (Mednarodna unija za telekomunikacije)
- KVSE** – Konferenca za varnost in sodelovanje v Evropi

MERCOSUR – *Mercado Común del Sur* (Trgovinsko združenje držav Južne Amerike)

MZZ – Ministrstvo za zunanje zadeve

NATO – *North Atlantic Treaty Organization* (Severnoatlantsko zavezništvo)

OVSE – Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi

OZN – Organizacija Združenih narodov

OHCHR – *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* (Urad visokega komisarja Združenih narodov za človekove pravice)

OPEC – *Organization of Petroleum Exporting Countries* (Organizacija držav izvoznic nafte)

SEATO – *South-East Asian Treaty Organization* (Sporazum o kolektivni obrambi jugovzhodne Azije)

SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija

SIDS – *Small Island Developing States* (Male otoške države v razvoju)

UNCLOS – *United Nations Conference on the Law of the Sea* (Konferenca Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu)

UNCTAD – *United Nations Conference on Trade and Development* (Konferenca Združenih narodov za trgovino in razvoj)

UPU – *Universal Postal Union* (Mednarodna poštna zveza)

ZDA – Združene države Amerike

ZAE – Združeni arabski emirati

WHO – *World Health Organisation* (Mednarodna zdravstvena organizacija)

WIPO – *World Intellectual Property Organization* (Mednarodna organizacija za intelektualno lastnino)

WMO – *World Meteorological Organization* (Mednarodna organizacija za meteorologijo)

WTO – *World Trade Organization* (Svetovna trgovinska organizacija)

UVOD

Mednarodno skupnost sestavlja okoli dvesto suverenih držav, ki se med sabo precej razlikujejo. V diplomskem delu je poudarek na malih državah, ki so bile v znanosti o mednarodnih odnosih dolgo časa v senci velikih in se strokovnjaki z njimi niso posebej ukvarjali. Do razcveta študij o malih državah je prišlo šele v petdesetih letih 20. stoletja, ko so nekdanje skoraj anonimne države začele odločati o svoji mednarodni skupnosti. V Evropi so takšne 'zgodbe o uspehu' Belgija, Luksemburg in Nizozemska, ki so (skupaj s Francijo, Nemčijo in Italijo) postavile temelje današnji Evropski uniji (EU).

Pri preučevanju malih držav smo se vprašali, kaj je malo. Je to samo nasprotje velikega ali kaj več? Argumentiranih odgovorov tako za prvo kot za drugo možnost je precej, zato smo sklenili, da enotne definicije male države ni in se je zato treba zadeve lotiti po svoje. V diplomskem delu je oblikovana operacionalna definicija, iz katere sledi, da je v danem mednarodnem sistemu malih 40 držav. Levji delež jih najdemo v naši soseščini, ostale so razporejene še po Afriki, Aziji in Južni Ameriki.

Ko smo se odločili za preučevanje njihovega delovanja in vloge v mednarodni skupnosti, se je na prvi pogled zdela ta skupina držav velika in neenotna. Zbrati je bilo treba ogromno količino podatkov in jih analizirati. Pojavil se je dvom, če bo sploh mogoče izluščiti bistvo. Po teoretičnem razmisleku se je pokazalo, da male države svoj vpliv v mednarodni skupnosti izvajajo najpogosteje z diplomatskimi sredstvi. Zato smo lahko preučevanje usmerili na diplomacijo. Male države odlikuje velika prilagodljivost. Specifične težave pri izvajanju svoje zunanje politike, ki izhajajo iz fizičnih omejitev, rešujejo z vključevanjem v mednarodne organizacije, kjer dobijo priložnost, da se njihov glas sliši (in upošteva). Vključijo se lahko v več kot 300 medvladnih organizacij (Bennett in Oliver, 2002).

Male države imajo na razpolago manj sredstev za izvajanje bilateralne diplomacije kot velike. Na voljo imajo manj denarja za vzdrževanje svoje diplomatske mreže, tehnično opremo in članarino v mednarodnih organizacijah. Imajo omejeno število ljudi, ki so usposobljeni za delo na diplomatskih predstavništvih. Pri vzpostavljanju svoje diplomatske mreže in pri vključevanju v mednarodne organizacije so zato bolj selektivne.

Zaradi vsega omenjenega predvidevamo, da so aktivne predvsem v svoji regiji. Članstvo v univerzalni organizaciji, kot je Organizacija Združenih narodov (OZN), je pomembno zaradi večanje mreže poznanstev in odločanja na globalni ravni, a male države svoje interese uresničujejo predvsem v bližnji mednarodni skupnosti.

Cilj diplomskega dela je pokazati, kako specifične lastnosti malih držav vplivajo na njihovo porazdelitev diplomatske mreže in vključenost v mednarodno politično okolje, saj kot pravi Petrič »/.../ naj bi mala država storila vse, da se uveljavi kot aktiven subjekt in partner pri urejanju tistih zadev, ki so zanjo neposredno pomembne ali če gre za probleme v njeni regiji« (Petrič 1996, 896). Skozi diplomsko delo bom tako preučevala naslednjo hipotezo: **Male države se zaradi svojih specifičnih lastnosti aktivno zunanjepolitično vključujejo predvsem v svojem regionalnem okolju, kar se kaže skozi njihovo bilateralno in multilateralno diplomacijo.**

Opora pri delu bosta dve delovni hipotezi: 1. male države imajo zaradi finančnih in kadrovskih omejitev svoja diplomatska predstavništva porazdeljena v bližnji okolici, manj pa v oddaljenih državah in 2. glede na nastanek male države predvidevamo, da imajo mlajše države manjšo diplomatsko organizacijo oziroma da imajo starejše male države z dolgoletno diplomatsko tradicijo bolj razvito diplomatsko organizacijo.

Delovna vprašanja, ki bodo uporabljena pri preverjanju hipoteze, so: Kako je razporejena diplomatska mreža malih držav? Kam je usmerjeno zunanjepolitično delovanje malih držav?

Razlaga obravnavanih pojmov in teoretičnih konceptov je oblikovana na podlagi analize in interpretacije primarnih in sekundarnih virov (dostopna literatura, strokovni članki). Metoda, po kateri je preučevana razpršenost diplomatskih predstavništev malih držav, je študija primerov. Natančneje - uporabljen je ekstenzivno raziskovalni pristop. Med sabo smo primerjali izbrane spremenljivke malih držav: porazdeljenost diplomatskih misij, čas nastanka države, gospodarsko razvitost in v kakšnem mednarodnem okolju se nahaja.

Delo je strukturno razdeljeno na uvod, štiri poglavja in zaključek. V uvodu so predstavljeni ključni pojmi, ki jih delo vsebuje. Osrednji pojem je mala država; predstavljeno je, kdaj in v kakšnem kontekstu so teoretiki mednarodnih odnosov obravnavali vprašanje malih držav.

Zaradi neenotne klasifikacije in definicije malih držav, s čimer se ukvarjamo v 1. poglavju, je za potrebe študije primerov definicija prilagojena v skladu z raziskovalno metodo in cilji diplomskega dela. V poglavju je izpostavljena še pomembna vloga, ki jo igra diplomacija v zunanji politiki malih držav, omenjene so tudi različne vrste diplomacije.

Drugo poglavje vsebuje seznam malih držav, ki so bile izbrane na podlagi operacionalne definicije malih držav. Na kratko je opisan nastanek teh držav, saj nas

zanima, če so imele – že preden so vzpostavile svojo diplomatsko mrežo – administrativno infrastrukturo (nasledstvo nekdanjih imperijev), znanje in ljudi z izkušnjami v diplomaciji. Tako bi bile v boljšem položaju od ostalih malih držav.

V naslednjem poglavju je analizirana bilateralna diplomacija izbranih malih držav. S pomočjo diplomatske mreže malih držav preverjamo prisotnost malih držav v regionalnem političnem prostoru in učinkovitost njihove bilateralne diplomacije. Pri interpretaciji razporeditve veleposlaništev v tujini sta upoštevana tudi čas in način nastanka države ter njene finančne sposobnosti.

V četrtem poglavju je dodan še pregled multilateralne diplomacije. Poleg članstva v univerzalni organizaciji OZN in njenih regionalnih komisijah nas zanima, v katerih regionalnih medvladnih organizacijah so včlanjene male države. Na podlagi članstva je mogoče posredno sklepati o aktivni vlogi malih držav v določenem mednarodnem okolju. Povzetek ugotovitev diplomskega dela je predstavljen v zaključku.

V teoretičnem delu diplomske naloge sem uporabila tudi nekaj virov z interneta oziroma medmrežja. Za ta korak sem se odločila zato, ker je bilo gradivo dodatek k temam, ki jih obravnava literatura. Gradivo sem izbrala selektivno, pazila sem, da je bilo objavljeno v strokovnih revijah, na spletnih straneh verodostojnih mednarodnih organizacij oziroma da je delo strokovnjakov s področja mednarodnih odnosov.

Informacije za praktični del naloge so bile za večino držav dosegljive na spletnih straneh zunanjih ministrstev, težava je bila le z dvema vrstama držav. Tistimi, ki niso imele spletne strani svoji zunanjih ministrstev v enem izmed svetovnih jezikov (zgolj arabščina na spletni strani Kuvajta), druge pa na spletu niso imele izdelane predstavitve ministrstva za zunanje zadeve (revnejše države, kot so Dominikanska republika, Gambija, Panama in poleg teh tudi Libanon). Podatki o tujih diplomatskih predstavništvi v državi so objavljeni tudi v knjigi *Europa World Yearbook*. Edina izdaja, ki je dostopna v Sloveniji in jo hranijo v Narodni univerzitetni knjižnici v Ljubljani, je že nekoliko zastarela, saj je bila izdana leta 2001. Knjigo z letnico izdaje 2007 sem dobila z medknjižnično izposajo.

Podatke o številu veleposlaništev v tujini za omenjenih pet držav, ki nimajo ustrezne predstavitve na spletni strani, pa sem morala poiskati na posebni spletni strani. *Embassyworld.com* ponuja zbirko podatkov o diplomatskih mrežah večine svetovnih držav. Ker je verodostojnost spletnih virov pogosto vprašljiva, sem predhodno preverila in se prepričala, da se podatki, ki jih navaja ta spletna stran za države, za katere podatke imam, ujemajo s podatki na spletnih straneh pristojnih ministrstev in tistimi, ki jih

vsebuje Europa World Yearbook. Primerjavo sem opravila na naslednjih državah: med evropskimi državami sem izbrala Slovenijo, Hrvaško, Avstrijo, Nemčijo, Armenijo, med afriškimi državami Burundi in Sierra Leone, med ameriškimi državami sem preverila podatke za Gvatemalo, Jamajko in Kostariko, med azijskimi državami pa podatke za Jordanijo.

Ugotovila sem, da podatki, ki jih navaja spletna stran Embassyworld.com, bistveno ne odstopajo od podatkov ministrstev za zunanje zadeve in podatkov v knjigi Europa World Yearbook. Zato sem se odločila, da bom v svoji analizi diplomatskih predstavništev malih držav uporabila tudi podatke z omenjene spletne strani.

1 POJMOVNO-TEORETIČNA IZHODIŠČA

Katere države štejemo v kategorijo 'malih držav'? Možnih je več odgovorov, saj v mednarodnih odnosih obstajajo različne klasifikacije, kategorizacije oziroma tipologizacije držav glede na njihovo velikost.¹ Najprej bomo poskusili odgovoriti na zastavljeno vprašanje, nato bomo pogledali še, kakšno mesto zasedajo male države v teorijah mednarodnih odnosov. Predstavljeni bodo tri pomembnejši teoretski pristopi v znanosti o mednarodnih odnosih. V tem poglavju bosta okvirno predstavljena tudi pojma diplomacija, tako bilateralna kot multilateralna, in diplomatsko predstavljanje v tujini.

1.1 Problem klasifikacije in definicije malih držav

Pri definiranju malih držav se postavljata dve vprašanji: glede na katere kriterije bomo razvrstili države v razrede in kje bodo postavljene meje med temi razredi, torej kje bo ločnica med malimi in recimo srednje velikimi ali pa velikimi državami.

V literaturi sem zasledila dva pristopa klasificiranja malih držav: absolutni in relativni. Absolutni pristop temelji na kvantitativnih kriterijih. Avtorji, ki uporabljajo ta

¹ Götschel (1998, 14) piše, da je bil koncept malih držav vedno relativen pojem. Med najpomembnejšimi je bilo kategoriziranje držav glede na velikost ozemlja in število prebivalstva. Naj na tem mestu dodam še to, da najdemo v angleški literaturi za malo državo poimenovanji *small-state* in *small-power*. Wight (1978/1995, 23) termin *power* razume kot državo, nacionalno državo ali deželo (*states, nations, countries*).

pristop, klasificirajo države glede na velikost ozemlja in število prebivalstva, naravne, človeške in ekonomske kazalce ali kombinacije teh kriterijev (Henrikson 1999, 11).²

Poglejmo, kako avtorja, ki sta uporabila absolutni pristop, utemeljujeta svojo izbiro kriterijev. Maass (2008, 4) piše, da je danes pri razvrščanju držav po velikosti največkrat uporabljen kriterij število prebivalstva. Pravi, da je to zaradi treh prednosti tega kriterija:

1. podatki o številu prebivalstva so aktualni in široko dostopni,
2. mejo med malimi in večjimi državami je možno natančno določiti in
3. število prebivalstva je povezano z ostalimi kazalci o velikosti države (kot sta velikost gospodarstva, vojske) (Maass 2008, 5).

Vendar pa Maass dopiše tudi to, da kritiki tega pristopa spodbijajo omenjeno 3. prednost kriterija. Kritiki pravijo, da korelacija med številom prebivalstva in ostalimi kazalci ne obstaja (Maass 2008, 5). Njihova trditev je utemeljena, saj vemo, da je med Izraelom in Hondurasom, ki imata sicer podobno število prebivalcev, precejšnja razlika glede njune vloge v mednarodni skupnosti.³ Zato so se avtorji, ki definirajo velikost držav na podlagi kvantitativnih kazalcev, odločili, da kriteriju velikosti prebivalstva dodajo še kakšen kriterij. Senjur (1993, 19) uporabi pri svoji klasifikaciji kriterij števila prebivalstva in velikosti ozemlja. Slednji je po njegovem mnenju boljša izbira, ker je fiksni kriterij, ki je državi dan in se ne spreminja (*Ibid.*). Zgornja meja, ki je arbitrarno določena, je za malo državo 100.000 km², spodnja pa 10.000 km² (*Ibid.*). Pri kriteriju števila prebivalstva postavi zgornjo mejo za malo državo pri 10 milijonov prebivalcev in spodnjo pri 1 milijonu (*Ibid.*). Države, ki imajo manj prebivalstva, pa uvrsti v skupino mikro držav (*Ibid.*).

Götschel (1998, 15) piše, da je iz kvantitativnih kriterijev moč razbrati, koliko lahko država vpliva na zadeve, ki so zunaj njene neposredne okolice, in tudi koliko so voditelji pripravljeni tvegati, da bi dosegli cilje, ki presegajo okvir regije. Vendar pa majhnost v sodobni mednarodni skupnosti nima več *a priori* negativnega učinka, saj imajo male

² Salvatore (2001, 72) razdeli države v tri razrede: velike (več kot 30 milijonov prebivalcev), srednje (od 16 do 29 milijonov) in male (pod 16 milijonov). Slednje nadalje deli še na tri razrede: male (od 5 do 16 milijonov), zelo male (od 1 do 5 milijonov) in izredno male (pod 1 milijon prebivalcev). Senjur (1993, 19) predlaga tudi razdelitev malih držav v skupine glede na bruto domač proizvod (BDP) *per capita*: male manj razvite države, srednje razvite in razvite. Velika večina avtorjev, ki so se ukvarjali z raziskovanjem malih držav, je meje razredov postavila pri vrednostih, za katere so napisali, da so izbrane arbitrarno (Vital 1967; Šabič 2002). Vegič (1999, 1000) in Petrič (1996, 879) pa pravita, da sta definicijo, ki jo navajata vsak v svojem delu, oblikovala le za potrebe tistega dela.

³ Izrael ima 7.112.359 prebivalcev, Honduras pa 7.639.327 (CIA World Factbook 2008).

države nove možnosti, da uresničijo svoje interese (Götschel 1998, 30).⁴ Däniken (v Götschel 1998, 45) pravi, da je pojem male države izgubil svoj pomen - če ga je sploh kdaj imel - zaradi skupnega trga, političnih unij in prednosti, ki jih prinaša sodelovanje na globalnem političnem prizorišču. Tudi Damijan (2001, 97) ugotavlja, da številne znanstvene študije, izvedene v preteklosti, niso uspele dokazati povezanosti med geografsko ali demografsko velikostjo države in stopnjo njene razvitosti. Dodaja še, da »nobena država ni revna samo zaradi majhnosti, njena geografska lokacija pa je lahko pomembna« (Damijan 2001, 99).

Podobno kot absolutni pristop razlaga velikost države tudi relativni pristop, vendar je v primerjavi s prvim bolj prilagodljiv (Mosser 1999, 55). Poleg kvantitativnih upošteva tudi kvalitativne kriterije. Ti so: kakovost diplomacije (pogajalske spretnosti) in vlade, visoko kakovostne informacije, delež visoko kvalificirane delovne sile, moč in vpliv v mednarodni skupnosti (Henrikson 1999, 11).

Po Benku (2000, 154) razlika med pristopoma izhaja iz razlik med politološko in sociološko analizo držav. Medtem ko se politološka osredotoča na mednarodno dejavnost držav, se sociološka na notranjo strukturo in delovanje (*Ibid.*).

Raimo Värynen je v začetku sedemdesetih letih prejšnjega stoletja predstavil povzetek različnih načinov definiranja držav po velikosti, ki jih je v svoji diplomski nalogi predstavila Kajnič (2001, 24):

- a) glede na rang držav,
- b) glede na naravo obnašanja držav,
- c) glede na specifičen interes držav in
- d) glede na definicije, ki uporabljajo koncept teorije vloge države.⁵

Värynen (v Kajnič 2001, 24) pravi, da je z vidika operacionalizacije kriterija za definiranje malih, srednjih in velikih držav najprimernejše definiranje glede na rang. Pripravil je tudi tipologijo analize po rangih (*Rang analysis*) (*Ibid.*). Kriterije za kategorizacijo je razdelil na objektivne in subjektivne ter na endogene in eksogene. V tabeli 1.1 je predstavljena njegova tipologija načinov merjenja ranga držav:

⁴ Mednarodno okolje in politike, ki jih uporabljajo male države, so se spremenili, zato lahko male države spremenijo tradicionalni relativni primanjkljaj moči. Majhnost neke države je v sodobnem mednarodnem okolju pogojena z njeno zunanjo in varnostno politiko (Goetschel 1998, 30).

⁵ Värynen, Raimo (1971) On the Definition and Measurement of Small Power Status. *Cooperation and Conflict* 1, 91–102.

Tabela 1.1: Tipi analize po rangih

RANG	ENDOGENI	EKSOGENI
OBJEKTIVNI	1. Rang, merjen glede na agregatne spremenljivke (ozemlje, prebivalstvo, bruto nacionalni prihodek, vojaški proračun, vrednost industrijske proizvodnje).	2. Rang, merjen glede na število ali vrednost interakcij, sprejetih od določene skupine akterjev.
SUJEKTIVNI	3. Rang, merjen glede na samopercepcijo politikov ali občje javnosti.	4. Rang, merjen glede na percepcijo s strani akterjev eksternih objektov.

Vir: Kajnc (2001, 25).

Če bi države klasificirali zgolj na podlagi kvantitativnih kriterijev, bi lahko v isti razred umestili države, ki se precej razlikujejo glede na svojo vlogo v mednarodni skupnosti. Zato je treba pri uvrstitvi v nek razred poleg izmerljivih kriterijev upoštevati, da je država del mednarodnega okolja.

Šibka točka kvalitativnih kriterijev pa je vprašanje operacionalizacije teh kriterijev. Strokovnjaki si prav tako niso enotni pri tem, v koliko razredov lahko razdelimo države mednarodne skupnosti in kakšne so spodnje in zgornje meje teh razredov (Šabič 2002; Jazbec 2001).⁶ Idealna definicija male države bi obsegala vse štiri sklope dejavnikov, ki so naštetih v tabeli 1.1. Vendar se v praksi definicije male države omenjenemu idealu le približajo.

V mednarodnih odnosih glede definicije male države ni širšega konsenza, zato so se nekateri preučevalci malih držav definiranju kar izognili. Nekaterim se zdi ukvarjanje z definicijo postranskega pomena, za druge je mala država preveč kompleksen pojem in bi ga težko umestili znotraj določenih meja (Jazbec 2002, 56). Med avtorji, ki se med raziskovanjem malih držav s samo definicijo niso ukvarjali, so Fox, Vital, Hirsch in Benedict (*Ibid.*).

Po pregledu izbrane literature lahko zaključim podobno, kot so to storili številni avtorji, ki so se ukvarjali s podobnim vprašanjem (Götschel 2000; Jazbec 2001; Šabič 2002; Maass 2008), da ne obstaja samo ena definicija malih držav in je posledično več razlag o tem, kako male države delujejo v mednarodni skupnosti in kakšna je njihova vloga.

Maass (2008, 14) vidi vsaj delno rešitev dileme v terminologiji. Njegov predlog naj bi »razjasnil analitične pristope in omogočil, da se različna analitična pristopa – tisti, ki se

⁶ Jazbec (2001, 41–2) je naštel kar osem različnih avtorjev, ki so postavili vsak svoje zgornje meje števila prebivalstva in velikosti ozemlja male države.

opira na izmerljivo majhnost, in drugi, ki se osredotoča na pomanjkanje moči in nepomembnost – bolje razumeta med sabo« (Maass 2008, 14). Predlaga dva nova termina, in sicer *Small country* in *Little state* (*Ibid.*). *Small country* je oznaka za državo, ki je mala zaradi izmerljivih kazalcev, kot sta število prebivalstva in velikost površine (*Ibid.*). Termin *Little state* pa bi označeval državo, ki je mala zato, ker ni močna in nima večjega pomena v mednarodni skupnosti (*Ibid.*). Avtor trdi, da bi bile z uporabo predlagane terminologije raziskave o malih državah bolj analitične in točne (*Ibid.*).

V diplomskem delu bo uporabljena operacionalna definicija male države. Vzorec malih držav bo izbran glede na dva kvantitativna kriterija: velikost prebivalstva (1–13 milijonov prebivalcev) in velikost ozemlja (10.000–100.000 km²). Enostranskost kvantitativnih kriterijev bomo poskusili preseči z upoštevanjem mednarodnega okolja, v katerem se nahaja izbrana mala država.

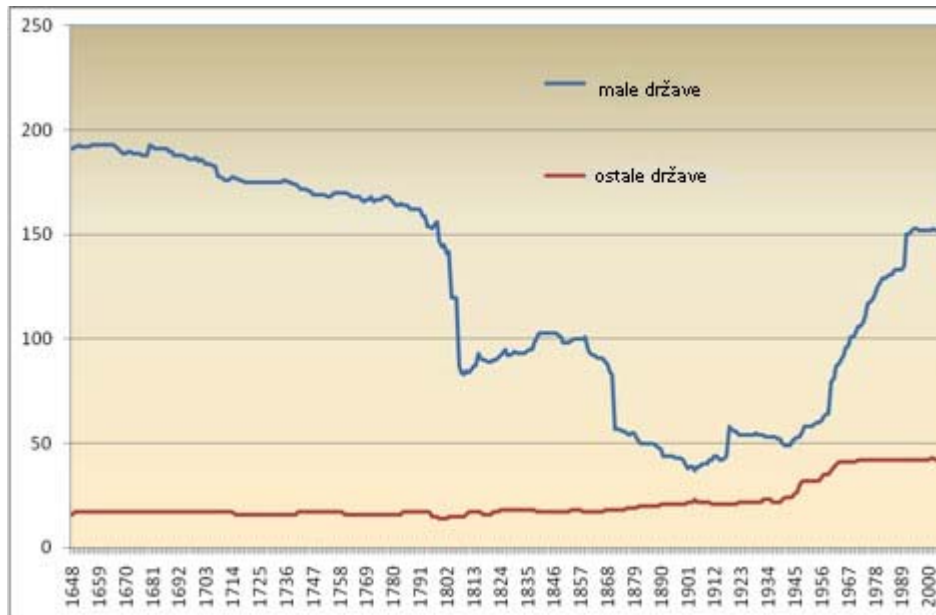
V nadaljevanju naloge ostajamo pri pojmu mala država. Skozi strokovna dela treh teoretičnih pristopov – realizem, liberalizem in konstruktivizem – bomo preverili, kakšno vlogo imajo male države v mednarodni skupnosti oziroma kakšno vlogo jim pripisujejo izbrane teorije.

1.2 Male države v znanosti o mednarodnih odnosih

Čeprav so bile male države del mednarodnega sistema že vse od westfalskega sistema držav (v določenih obdobjih so bile celo v večini), so se preučevalci mednarodnih odnosov bolj poredko ukvarjali z njimi.⁷ Graf 1.1 prikazuje, kako se je število malih držav po letu 1648 spreminjalo.

⁷ Bailys in Smith (2001, 3) navajata tri tradicije v teoriji mednarodnih odnosov: realizem, liberalizem in marksizem. Hobson (2000, 5) pa v delu *The State and International Relations* našteje sledeče teorije, ki se med drugim ukvarjajo tudi s preučevanjem držav: realizem, liberalizem, marksizem, konstruktivizem in weberjanska zgodovinska sociologija (*Weberian historical sociology*).

Graf 1.1: Male države po letu 1648

Vir: Maass (2005, 15).

Maass (2005, 15), ki je avtor grafa, je v svoji študiji upošteval koncept 'sistemske majhnosti', v skladu s katerim je velikost države definirana v kontekstu aktualnega mednarodnega sistema. »Mala država je definirana kot sistemsko mala enota mednarodnega sistema držav« (Maass 2005, 15). Zato nekatere države, ki so bile v določenem zgodovinskem obdobju razumljene kot male, po današnjih standardih mogoče ne bi bile več male. Avtorjeve metodologije žal nisem zasledila.

V 17. stoletju, ko so bile male države ostanek fevdalnega sistema, so predstavljale precejšnji delež mednarodne skupnosti, kar lahko preberemo iz grafa 1.1.

Njihovo število se je drastično zmanjšalo v času Napoleonovega osvajanja Zahodne in Srednje Evrope, leta 1811 je bilo tako samo 81 malih držav (Maass 2005, 16). Wight (1978/1995, 61) je pojasnil, da so v obdobju 70. let male države predstavljale precej manjši delež glede na ostale države mednarodnega sistema, ker je takrat potekalo združevanje Italije in Nemčije, ki sta združili precej malih držav.⁸ Kot lahko odčitamo iz grafa 1.1, jih je bilo naslednjih 50 let manj kot 50. Sicer pa je bilo v mednarodnem sistemu najmanj malih držav, zgolj 38, na prehodu iz leta 1905 v leto 1906 (Maass 2005, 16).

⁸ Wight (1978/1995, 61) sicer piše, da so v tistem času mednarodni sistem razumeli le v okvirih evropskega kontinenta, torej so v mednarodni sistem držav šteli le evropske države; niti za ameriške države ni povsem prepričan, če so jih vključili v mednarodni sistem.

Število malih držav se je spreminjalo še ob večjih zgodovinskih prelomnicah, ko so politiki na novo risali zemljevid sveta (ob Dunajskem kongresu 1815, Pariški mirovni konferenci 1919, po razpadu kolonialnega sistema in kasneje po razpadu Sovjetske zveze in Jugoslavije).

Maass (2008, 33) navaja še podatek, da je bilo leta 2002 med vsemi državami 157 malih, kar jih uvršča med najštevilčnejšo skupino med državami. Tudi zato pravi Maass (2007, 1), da ga preseneča, da je tako številčna skupina držav v teorijah mednarodnih odnosov skoraj spregledana.

Starejše teorije imperializma so večjo pozornost namenile ekonomskemu modelu, ki ga je prevzela država, nekoliko mlajše teorije odvisnosti in svetovnih sistemov so se osredotočile na gospodarsko izkoriščanje in odnose med centrom in periferijo (Maas 2007, 2). Glavna tema med hladno vojno je bil odnos med velesilama ZDA in Sovjetsko zvezo (*Ibid.*).

Kronološko gledano sta naslednji pomembni teoriji mednarodnih odnosov teorija racionalne odločitve (*rational choice*) in teorija iger. Obe izhajata iz behaviorističnih predpostavk, pri razlagi zunanje politike pa ravno tako ne upoštevata ne velikosti držav ne njihove moči (Maas 2007, 2). Podoben trend nezanimanja za velikost držav je opazen tudi pri sodobnejših teoretičnih pristopih, kot so kritična teorija, postmodernizem, konstruktivizem, feminizem (*Ibid.*).

Vendar Maas (2007, 3) spomni, da lahko literaturo o mednarodnih odnosih razdelimo še na dva pristopa: systemskega in podsistemskega (*sub-systemic*). Prvi obravnava dejavnike širše, na ravni sistema (*Ibid.*), zakaj so male države množično nastajale in propadale skozi zgodovino. Drugi pristop se ukvarja s posameznimi državami in z njihovimi deli, kot sta birokracija ter načini odločanja (Maass 2007, 4). Obstoječa literatura, ki je posvečena malim državam, je pretežno podsistemska; odgovarja na vprašanja, zakaj so male države ranljive in kakšne so možne strategije za njihovo preživetje (*Ibid.*)

In kaj je vendarle povzročilo premik in zgornjim temam, s katerimi so se ukvarjali strokovnjaki mednarodnih odnosov, dodalo še raziskovanje vloge malih držav? Langer (2006, 5) meni, da so bila pri tem ključnega pomena naslednja tri dejstva:

1. porast števila malih držav v obdobju 20. stoletja (ta točka bo podrobneje obravnavana v nadaljevanju) (*Ibid.*);
2. nekatere male evropske države so postale zgodba o uspehu, zato so raziskovalci iskali njihove primerjalne prednosti (*Ibid.*);

3. poraslo je filozofsko zavedanje glede pomena velikosti v človeški organizaciji (*human organisation*). Langer (2006, 5) piše, da se je odražalo v geslu '*Small is beautiful*' (Malo je lepo).

Tabela 1.2: Študije malih držav skozi obdobja

	1950–70: razcvet	1980: mirovanje	1990 do danes: obuditev
Zgodovinski dogodki	hladna vojna, pojav malih držav z dekolonizacijo	upad moči ZDA in porast globalne soodvisnosti	konec hladne vojne, globalizacija in region. integracija, nastajanje malih držav po razpadu večjih
Dominantna teorija medn. odnosov	realizem/neorealizem	neorealizem vs. neoliberalni institucionalizem	racionalizem vs. socialni konstruktivizem
Vprašanje malih držav	definicija malih držav, velikost in zun. politika, vprašanje varnosti, male in mikro države v mednarodnih org.	male države in ekonomska soodvisnost, razvojna vprašanja	male države v evropskih integracijah in procesu globalizacije, etnično-politični konflikti

Vir: Neumann in Gstöhl (2004, 13).

Prvi, ki so se znanstveno ukvarjali z malimi državami, so bili teoretiki ameriške realistične šole.⁹ V svojih raziskavah so se osredotočili na vprašanje, ali obstaja povezava med fizičnimi lastnostmi malih držav in njihovo varnostjo. Že nekaj let pred Američani pa so podrobne študije malih držav izdelali v Nemčiji, Švici, Avstriji in Franciji (Christmas-Møller 1983, 36). Evropski raziskovalci so imeli takrat boljše izhodišče, saj so lahko male države opazovali iz neposredne bližine (*Ibid.*). Vseeno pa Američani evropskih dognanj pri svojem raziskovanju niso upoštevali (*Ibid.*).

V nadaljevanju so поблиže predstavljene tri izbrane teorije, ki imajo v znanosti o mednarodnih odnosih pomembno mesto, realizem in liberalizem sta pravzaprav temelja znanosti o mednarodnih odnosih. V obsežni literaturi, ki je nastala v času razcveta obeh pristopov, pa vprašanje malih držav ni bilo posebej izpostavljeno.

1.2.1 Realizem

Realizem pojmuje mednarodno skupnost kot anarhičen sistem, v katerem so glavni akterji države (Benko 1997, 66). Funkcija države je, da zagotavlja lastno varnost in

⁹ Christmas-Møller (1983, 36) navaja delo Anette Baker Fox *Moč malih držav* (1959). Njena knjiga izpostavlja problem varnosti malih držav in je bila podlaga številnim nadaljnjim študijam o varnosti malih držav.

uresničuje svoje interese ter tekmuje z drugimi državami za preživetje, tako da je vsota delovanja v sistemu vedno enaka nič (*zero-sum-game*), kar prinaša enim absolutne zmage, drugim pa absolutne poraze (*Ibid.*). Svetovna politika je boj za moč, v katerem želi vsaka država maksimirati svoj nacionalni interes (Benko 1997, 67). Realisti trdijo, da države izvajajo zunanjo politiko z vojaško silo (Baylis in Smith 2001, 4). Pomen moči v mednarodnih odnosih je izpostavil že Morgenthau, ko je predvideval, da državniki mislijo in delujejo v okvirih interesa, ki je definiran kot moč (Götschel 1998, 14).

Götschel (1998) pravi, da je bil koncept malih držav vedno relativen pojem. Male države niso bile zgolj manjše od drugih, posledice te relativne kvalitete so bile lahko absolutne (*Ibid.*). Pomen majhnosti je namreč odvisen od razumevanja (*notion*) moči in vrste mednarodnega sistema (Götschel 1998, 14). Moč pa je eden izmed osrednjih konceptov politične znanosti, saj je politični proces sestavljen iz oblikovanja, razdelitve in izvajanja moči (*Ibid.*).

Če izhajamo iz omenjenih realističnih predpostavk o mednarodni skupnosti in politiki, potem so male države tiste, ki same ne morejo poskrbeti za svojo varnost ali z drugimi besedami »/.../ tiste, ki so za zagotavljanje svojih varnostnih potreb odvisne od zunanje pomoči« (Evans in Newnham 1998, 501). Vendar avtorja dodajata, da je ta definicija presplošna in da so se zato oblikovale natančnejše definicije na podlagi raznih klasifikacij (*Ibid.*). Realistični avtorji so klasifikacijo držav razvili iz kriterija varnosti države. Država, ki je majhna v določenih kvantitativnih pogledih, je po njihovo tudi premajhna, da bi sama skrbela za svojo vojaško varnost. Po definiciji je takšna mala država. Realistični avtorji so med male države uvrstili tiste, ki imajo: 1. majhno ozemlje, 2. maloštevilno prebivalstvo, 3. nizek BDP *per capita*, 4. majhne vojaške zmogljivosti in 5. majhno število diplomatskih predstavništev (Götschel 1998, 15). Države se glede na to, koliko moči imajo na voljo za uresničevanje svojih nacionalnih interesov, delijo na velike sile, srednje in male države (Benko 1997, 67). Glede na omejeno moč malih držav realisti trdijo, da je njihova sposobnost, da izvajajo svojo lastno zunanjo politiko in vplivajo na mednarodno skupnost, majhna (Götschel 2000, 6). Nekatere smeri znotraj realistične teorije, npr. neorealizem, dopuščajo malim državam nekoliko več možnosti v zunanji politiki, ko pravijo, da zunanjo politiko male države usmerjajo tudi notranje spremenljivke oziroma koncepti nacionalne vloge (Rose v Götschel 2000, 5).

V kasnejših politoloških razpravah, ko so varnostna vprašanja v Evropi nadomestili problemi ekonomije in integracije, sta bila enostranskost političnega realizma in

izpostavljanje zgolj varnostnega vprašanja deležna številnih kritik (Christmas-Møller 1983, 36).

Obdobje okoli leta 1960 je prineslo novo smer znotraj družbenih ved: behaviorizem. V skladu z novo metodo so se pojavile tudi kritike zgodnejših pristopov raziskovanja malih držav. Najprej so kritično ovrednotili definicijo. Robert O. Keohane je na kritike odgovoril, da je izredno težko definirati male države, svojo definicijo pa je objavil v članku leta 1969 (Christmas-Møller 1983, 37).¹⁰

1.2.2 Liberalizem

Kvantitativni vidiki moči, na katerih temelji realistična delitev držav, v določenih situacijah postanejo manj odločilni (Götschel 2000, 6–7). Iz prakse so poznani primeri držav, ki bi po kvantitativnih kriterijih spadale med male, vendar delujejo kot velike, saj so uspešne in vplivne v mednarodni skupnosti. Med evropskimi državami so takšne države Švica, Luksemburg, Avstrija, Švedska, Norveška in Nizozemska (Šabič 2002, 3–5), ki so s svojim aktivnim in uspešnim delovanjem na določenih področjih v mednarodni skupnosti in/ali regiji pridobile ugled, spoštovanje in »večjo zunanjepolitično težo« (Petrič 1996, 879) v mednarodnih odnosih. Pri pojasnjevanju mednarodnih zadev liberalistični pristop vključi še druge subjekte mednarodnih odnosov, npr. mednarodne organizacije in transnacionalna podjetja.

Skladno s povečanjem dimenzij za zagotavljanje nacionalnega interesa so male države pridobile nove načine za zagotavljanje svoje varnosti, med drugim tudi z vključevanjem v mednarodne organizacije (Zajc 2004, 14). Na velik pomen mednarodnih organizacij opozori Götschel (2000, 6–7), ko pravi, da so postale celo središča meddržavnih odnosov in odločanja. Različne raziskave so pokazale, da imajo v mednarodnih organizacijah sposobnost pogajanja, dobra pripravljenost in obveščenost večji pomen kot velikost države, njeno premoženje in moč (Sundelius v Götschel 2000, 7). Prav male države lahko

¹⁰ Keohane, Robert O. (1969): Lilliputans' dilemma: Small States in International Politics. *International Organization* 23, 291–330. V članku pravi, da je države mogoče kategorizirati glede na vpliv, ki ga imajo na delovanje mednarodnega sistema (Keohane 1969, 295). Na podlagi tega oblikuje štiri kategorije držav (*Ibid.*). Mala država je tista, katere voditelji smatrajo, da ne more ne sama ne v manjši skupini z ostalimi državami pomembneje vplivati na sistem (*Ibid.*). Imenuje jih tudi sistemsko neučinkovite (*Ibid.*). Omenja še velike (*great powers*), sekundarne (*secondary powers*) in srednje sile (*middle powers*) (Keohane 1969, 296). Velikim silam pripisuje velik vpliv na mednarodni sistem (*system-determining*), sekundarnim le nekaj vpliva (*system-influencing*), za srednje pa meni, da lahko izvajajo vpliv le, če delujejo v manjši skupini ali skozi mednarodno institucijo (*Ibid.*).

pozitivno izkoristijo članstvo v mednarodni organizaciji, saj so sredstvo, preko katerega vplivajo na svoje mednarodno okolje (*Ibid.*).

Naslednja značilnost liberalističnega pristopa je, da razlaga odnose med državami ne kot zgolj boj za oblast, ampak izhajajo iz sodelovanja (Baylies in Smith 2001, 4–5). Subjekti mednarodnih odnosov lahko sodelujejo v okviru mednarodnega prava in mednarodnih režimov (*Ibid.*). Vojaška sila, za katero realisti pravijo, da je najpomembnejše orodje za izvajanje zunanje politike, je sčasoma izgubila svoj osrednji pomen, saj liberalisti vidijo nacionalni interes mnogo širše kot zgolj varnost v mednarodni skupnosti in izpostavljajo njegove gospodarske, ekološke in tehnološke vidike (Baylies in Smith 2001, 5–6). Liberalizem s svojo opredelitvijo mednarodnih odnosov kot kooperativnih za razliko od realizma dopušča možnost, da male države sodelujejo v svetovni politiki.

1.2.3 Konstruktivizem

Konstruktivistični pristop poudarja »/.../ izključno kvalitativne kriterije in opredeli določeno skupino držav na podlagi položaja, ki ga ima določena država v mednarodni skupnosti oz. na podlagi percepcije njenega položaja ali vloge v mednarodnem sistemu« (Kajnc 2001, 20). Poleg tega konstruktivisti v kategorizacijo držav vključijo še samopercepcijo države. Konstruktivisti pravijo, da je velikost problem percepcije, saj je »/.../ majhnost družbeno konstruirana in da ni objektivno, izmerljivo dejstvo« (Hindmarsch v Šabič 2002, 4). Rohtstein (Benko 1997, 249–50) pravi, da je mala tista država, ki prizna, da ne more sama poskrbeti za svojo varnost, da je zato odvisna od drugih držav in da jo morajo kot malo priznati tudi druge države. Avtor sklepa, da je zunanja pomoč potrebna malim državam, da imajo takšne države le ozke meje varnosti in na voljo malo časa za popraviljanje napak, ki jih storijo, in da njihovi voditelji šibkost vidijo kot nekaj nespremenljivega (*Ibid.*). Benko (1997, 250) dodaja glede samopercepcije malih držav, da ta implicira omejenost akcije in nizko učinkovitost nasprotovanja zunanjim pritiskom, kar vodi v pasivno strategijo, katere namen je le ohranjanje *statusa quo* v mali državi. Keohane (1969, 296) imenuje male države tudi sistemsko neučinkovite, saj so njihovi voditelji prepričani, da mala država ne more imeti, ne v skupini in ne sama, pomembnejšega vpliva na sistem.

Več optimizma za aktivno delovanje male države zasledimo pri Vitalu (Šabič 2002, 4), saj pravi, da je treba raziskovanje malih držav premakniti od statične analize odnosa med malo državo in velesilo. V sodobnih mednarodnih zadevah, ki se neprestano spreminjajo, lahko mala država najde svojo nišo in postane bolj aktivna od velike države (Šabič 2002, 5). »Velikost države se potem meri glede na to, koliko vpliva lahko ta mala država izvaja na posameznih področjih delovanja (npr. finančnem, gospodarskem) in ne več samo v geografskem in fizičnem smislu« (*Ibid.*).

1.3 Diplomacija

Države se med seboj razlikujejo po kulturi, političnih režimih in nacionalnih interesih, vendar vse v svojih mednaodnih odnosih uporabljajo diplomacijo.¹¹ Njen institucionalni okvir je garant za enostavnejše meddržavne odnose, saj države nastopajo v vlogah, ki jih predvidevajo diplomatska pravila, hkrati pa povečuje sposobnost držav, da se aktivno udeležujejo v mednarodnem okolju. Posebej za male države velja, da je diplomacija največkrat uporabljeno sredstvo njihove zunanje politike. Poglejmo podrobneje, zakaj je temu tako in kaj vse pojem diplomacija obsega.

1.3.1 Pojem diplomacije

Gledano iz zornega kota države se po Barstonu (1991, 1) diplomacija ukvarja s svetovanjem glede delovanja na zunanjepolitičnem področju, z oblikovanjem predlogov ter z izvajanjem zunanje politike. Kot takšna je sredstvo, s katerim država preko formalnih in drugih predstavnikov (kakor tudi drugih akterjev) artikulira, usklajuje delovanja, politike, zagotavlja uresničevanje posebnih in širših interesov lastne države, pri tem pa uporablja korespondenco, zasebna srečanja, pogovore, izmenjavo stališč, lobiranje, obiske, grožnje in druge aktivnosti (*Ibid.*).

Batora (2003, 1) pravi, da so diplomati temeljni varuhi in pospeševalci nacionalnih interesov držav, ki jih zastopajo na mednarodnem prizorišču, ter so sočasno s tem člani

¹¹ Batora (2003, 1) diplomacijo definira kot skupek norm in pravil, ki urejajo odnose med državami. Brglez (1998: 61) opomni, da tudi mednarodne organizacije in ostali neodvisni subjekti mednarodnega prava uporabljajo diplomacijo kot sredstvo izvajanje svoje zunanje politike. Dodaja še, da je možno diplomacijo definirati kot »/.../ instrument miroljubnega posredovanja med subjekti mednarodnega prava ter krati kot obliko in proces njihovega medsebojnega komuniciranja« (*Ibid.*). Sicer pa obstajajo številne definicije, za katere Jazbec (2001, 84) in Benko (Benko 1997, 255) pravita, da si navkljub različnim raziskovalnim pristopom v bistvenih točkah ne nasprotujejo.

transnacionalnih skupin profesionalcev, ki si delijo skupno korporativno kulturo, profesionalni jezik, vedenjske vzorce, protokolarne postopke, socializacijske vzorce, norme in standarde. Po Batori (2003, 6) lahko diplomacijo kot institucijo opredeljujejo te značilnosti:

- transnacionalno sprejet formalni niz pravil (sem sodi na primer Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih (DKDO) iz leta 1961), ki določa, kdo so legitimni udeleženci, kaj je legitimno upravljanje, katere so pravice in dolžnosti profesionalnih vrednot, kjer se upoštevajo vedno iste metode rekrutiranja in socializacije na zunanjih ministrstvih;
- transnacionalen profesionalen jezik;
- transnacionalne skupne norme in načela (primer so medsebojno priznavanje diplomatskih predstavnikov, ekstrateritorialnost, imuniteta);
- transnacionalno razdeljene delovne metode in postopki (standardni format pogajalske in pisne komunikacije).

1.3.2 Vrste diplomacije

Diplomacijo lahko delimo na več vrst: bilateralna in multilateralna, tradicionalna in parlamentarna, javna in tajna. Za nalogo je pomemben predvsem prvi par, zato jima bo v tem poglavju namenjenega več prostora. Bilateralna diplomacija je »skupek sredstev in načinov, preko katerih neka država v smislu svojega zunanjepolitičnega programa in skozi institucijo formalnega diplomatskega predstavljanja vodi svoje odnose z neko drugo državo v skladu s pravili in načeli mednarodnega prava« (Janković 1988, 34). Multilateralna diplomacija, ki se je, kot opazja Simoniti (1995, 51), razvila s pojavom mednarodnih organizacij, pa je »skupek sredstev in načinov, ki se jih države v mednarodni skupnosti poslužujejo z namenom, da bi uskladile svoje mednarodne-politične programe s skupnimi interesi mednarodne skupnosti in dosegle neka soglasja v skladu z načeli in s pravili mednarodnega prava« (Janković 1988, 143). Jazbec (2004, 234) dodaja,

da ima v sodobni diplomatski dejavnosti multilateralizem naraščajočo vlogo in pomen /.../ čeprav kljub temu ne izpodriva klasičnega bilateralizma. Mogoče je celo ugotoviti, da ga dopolnjuje in mu omogoča dodatne možnosti delovanja. Multilateralna srečanja so zraven svojega osnovnega namena tudi priložnost oz. prizorišče za številne bilateralne pogovore, kar je zlasti pomembno za tiste države, ki nimajo pogostih stalnih stikov. /.../ Ob tem ostaja bilateralizem osnovnega pomena, saj npr. stalni predstavniki držav članic pri posamezni mednarodni organizaciji sodelujejo v urejanju skupnih vprašanj na osnovi

navodil, prejetih iz nacionalnih prestolnic. Slednje je zraven ilustracije pomena bilateralizma pomembno tudi za razumevanje nadaljnjega obstoja stalnih diplomatskih predstavništev in obojestranske komunikacije med njimi in zunanjimi ministristvi.

Osnova bilateralne diplomacije so diplomatske misije. Tako pojem 'misija' kot 'diplomatska misija' sta v uporabi za različne vrste diplomatsko-konzularnih predstavništev: veleposlaništvo, misijo ali stalno predstavništvo pri mednarodni organizaciji in konzulat (Jazbec 2001, 166).¹² V diplomskem delu bo poudarek na veleposlaništvih držav, saj imajo za razliko od konzulatov že v svoji osnovi funkcijo predstavljanja države (Jazbec 1997, 15).

1.3.3 Diplomatsko predstavljanje tujini

Glavne naloge diplomatske misije so opredeljene v 3. členu DKDO.¹³ Med funkcijami diplomatske misije so:

- predstavljanje države pošiljateljice v državi sprejemnici;
- zaščita interesov države pošiljateljice in njenih državljanov v državi sprejemnici, ki jih dovoljuje mednarodno pravo;
- pogajanja z vlado države sprejemnice;
- seznanjanje z vsemi dovoljenimi sredstvi o pogojih in razvoju dogodkov v državi sprejemnici in poročanje o tem vladi države pošiljateljice;
- pospeševanje prijateljskih odnosov med državama in razvijanje medsebojnih gospodarskih, kulturnih in znanstvenih odnosov.

Države se o tem, kje, koliko in kakšne vrste predstavništva bodo vzpostavile v tujini – in velja tudi obratno, koliko tujih držav bo imelo svojega diplomatskega predstavnika na njenem ozemlju –, odločajo same. »Države imajo«, kot pravi Sen (1988, 9), »pravico do predstavljanja kot enega izmed atributov suverenost«. Fauchille (v Sen 1988, 9) deli pravico do predstavljanja na aktivno in pasivno; aktivno pojasni kot »sposobnost akreditiranja diplomatskih agentov pri drugih državah«, pasivno pa kot »sposobnost sprejemanja poslanikov drugih držav«. Vendar pa, kot dodaja Fauchille (v Sen 1988, 9), države nič ne obvezuje sprejemati diplomatske odposlance tujih držav, ker to ni stvar

¹² Konzulati pa se glede na rang vodje še naprej delijo na generalni konzulat (vodi ga generalni konzul), konzulat (konzul), vicekonzulat (vicekonzul), konzularna agencija (Jazbec 1997, 33–6).

¹³ Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih, *Vienna Convention on Diplomatic Relations*, sprejeta 18. 4. 1961, stopila v veljavo 24. 4. 1964. Dostopno prek: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf (8. februar 2008).

prava, ampak dobrih odnosov. DKDO, ki je kodifikacija mednarodnega diplomatskega prava, navaja, da je vzpostavljanje diplomatskih misij v tujini in sprejemanje tujih doma diskrecijska pravica vsake države (Dembinski 1988, 29). Zato pravica do predstavljanja držav ne more kar zavezovati k odpiranju misij v tujini in sprejemanju tujih misij doma, za to je potrebno soglasje oziroma dogovor med državami (*Ibid.*).¹⁴

Diplomatske misije pa še zdaleč niso edino sredstvo, preko katerega države komunicirajo in vzdržujejo medsebojne odnose (Jazbec 2001, 167). Zaradi globalizacije se spreminja tradicionalen način predstavljanja pri subjektih akreditacije, več je predstavništev, ki imajo t.i. paradržaven ali povsem nedržaven status, kot so predstavništva regij, poslovnih subjektov, nevladnih organizacij (Jazbec 2004, 233) in kulturnih centrov.

1.3.4 Multilateralna diplomacija malih držav

Že v podpoglavju 1.2.2, ki obravnava liberalističen pristop k mednarodnim odnosom, smo ugotovili, da mednarodne organizacije omogočajo malim državam, da vplivajo na mednarodno skupnost. Če je v takšni organizaciji več malih držav s skupnimi interesi, lahko dosežejo večji, kumulativen učinek, kot če bi države delovale posamično. Male države so tako usmerjene k delovanju v svojem regionalnem okolju (Benko 1992, 7; Petrič 1996, 895; Hey 2003, 212; Jazbec 2001, 57), vendar pa svojo multilateralno diplomacijo izvajajo tudi v okviru OZN.

Poglejmo, kako je z mednarodnim sodelovanjem v okviru regionalnih in univerzalnih organizacij. Bennett in Oliver (2002, 237–8) poudarjata, da lahko manjše skupine držav hitreje in učinkoviteje sodelujejo, ker je v njihovem skupnem interesu, da lokalne težave čim prej rešijo. Avtorja pišeta tudi, da so zaradi soodvisnosti v sodobni mednarodni skupnosti problemi stvar vseh držav, kar pomeni, da je univerzalizem ravno tako pomemben kot regionalizem (*Ibid.*). Ni nujno, da se pristopa izključujeta (Bennett in Oliver 2002, 239). Regionalne in univerzalne organizacije lahko soobstajajo in vzdržujejo antagonistične ali pa homogene medsebojne odnose (*Ibid.*). V spodnji tabeli so

¹⁴ Država, ki želi odpreti predstavništvo v drugi državi, se dogovori o odprtju misije (Sen 1988, 22–3). Od različnih kriterijev je odvisno, katero državo bo izbrala in ali bo sprejela njene diplomate in ji vzajemno poslala svoje (*Ibid.*). Na odločitev vplivajo ekonomski (trgovske vezi, tuje neposredne naložbe v državi) ali politični interesi (vprašanje podpore v OZN in drugih organizacijah), na njeno odločitev lahko vpliva tudi število njenih državljanov, ki živijo v tej drugi državi (*Ibid.*).

predstavljeni najpogostejši argumenti, ki jih izpostavljajo podporniki vsakega izmed pristopov.

Tabela 1.3: Univerzalizem vs. regionalizem

Univerzalizem	Regionalizem
- Zaradi mednarodne odvisnosti je prišlo do številnih problemov (politični, ekonomski, socialni), ki presegajo meje regije.	- K regionalizaciji težijo sosednje države že po naravi, saj jih povezuje homogenost interesov, tradicij in vrednot.
- Regionalna sredstva so pogosto nezadostna za reševanje težav v regiji.	- Integracija na različnih področjih (političnih, ekonomskih in socialnih) je lažja med manjšim številom držav na omejenem geografskem območju kot pa na globalni ravni.
- Mir je nedeljiv, zato se lahko le univerzalna organizacija spopada z globalnimi grožnjami miru.	- Regionalne ekonomske povezave so na svetovnem trgu bolj učinkovite od posamezne države.
- Samo univerzalna organizacija lahko nadzira moč velikih držav in lahko dominira nad drugimi članicami v regiji.	- Lokalne vlade z večjim interesom in hitreje rešujejo regionalne grožnje.
- Sankcije proti agresorju, sprejete le na regionalni ravni, se pogosto izkažejo za neučinkovite, saj lahko kaznovana država dobi pomoč iz drugih delov sveta.	- Regionalne povezave imajo stabilizacijski učinek na svetovno ravnovesje moči in se tako zagotavlja svetovni mir in varnost.
- Obstoj številnih univerzalnih mednarodnih organizacij kaže na to, da države želijo sodelovati na globalni ravni.	- Svet še ni pripravljen na ustanovitev globalne avtoritete, ki bi skrbelo za mednarodni mir in blaginjo, vendar pa lahko regionalizem razumemo kot prvi korak k morebitnemu medvladnemu vključevanju.
- Regionalna zaveznitva so neke vrste rivalstvo za vojaško premoč med regijami, kar lahko pripelje do izbruha večjega konflikta.	- Heterogenost političnih, ekonomskih, socialnih in geografskih faktorjev je mogoče lažje uskladiti na regionalni kot na univerzalni ravni.
- Regije so geografsko netočne in spremenljive.	

Vir: Bennett in Oliver (2002, 237–8).

Že skozi zgodovino so se pojavljala vprašanja, ali naj regionalizem tekmuje ali sodeluje z univerzalizmom (Karns in Mingst 2004, 145). Ustanovna listina ZN v 52. členu (VII. poglavju) predvideva ustanavljanje regionalnih dogovorov oz. organizacij in

podpira njihove napore pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti.¹⁵ V drugi točki je celo zaželeno, da se spore rešuje najprej na regionalni ravni in šele nato pred Varnostnim svetom. Čeprav podobnih določil glede ekonomskega sodelovanja Ustanovna listina ne omenja, pa je Ekonomski in socialni svet (ECOSOC) že zgodaj (v 50. in 60. letih) organiziral regionalne ekonomske komisije (Karns in Mingst 2004, 145).

Med blokovsko delitvijo v času hladne vojne so nastajale predvsem varnostne regionalne zveze (Karns in Mingst 2004, 145).¹⁶ V Evropi je bil leta 1949 osnovan NATO (*North Atlantic Treaty Organization*), na katerega je Vzhod odgovoril z Varšavskim paktom (*Ibid.*). Zahodnoevropska unija je bila ustanovljena za nadzor nad razorožitvijo Zahodne Nemčije (Karns 2004, 146). V 50. letih prejšnjega stoletja so tudi ZDA ustanovile zavezništva. Najprej Sporazum o kolektivni obrambi jugovzhodne Azije (SEATO), nato še Sporazum o centralni organizaciji (CENTO) z Zahodno Azijo (*Ibid.*). Vendar sta zavezništvi kmalu propadli. Poleg varnostnih regionalnih organizacij obstajajo še splošne, gospodarske, funkcionalne in tehnične organizacije (Karns 2004, 146).

Vrnimo se za korak ali dva nazaj, in sicer k samemu pojmu regija. Z definicijo regije so podobne zagate kot pri definiciji male države, zato splošno veljavne definicije ni.¹⁷

1.4 Sklep

Podrobneje smo spoznali dva pristopa klasifikacije držav; absolutni, ki temelji na kvantitativnih, in relativni, ki temelji na kvalitativnih kazalcih. V literaturi so se avtorji, ki so uporabljali lastne klasifikacije malih držav, največkrat odločili za absolutni pristop, tako da so male države izbrali glede na število prebivalcev, velikost ozemlja in BDP.

¹⁵ *Ustanovna listina Združenih narodov*, sprejeta 26. 6. 1945. Dostopno prek: <http://www.un.org/aboutun/charter/> (15. marec 2008).

¹⁶ Že pred ustanovitvijo OZN je obstajal mednarodni regionalni aranžma, namenjen ohranjanju mednarodnega miru, Arabska liga (Bučar 1993, 23).

¹⁷ Kar ugotovi tudi Bučar (1993, 41), ki v delu *Mednarodni regionalizem - mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij* predstavi različne avtorje in njihove razlage definicije regije (omenja parcialni in sintetični pristop pri definiranju regije, 'globalizirajoči' pristop, regionalni pristop, sistemski in politični pristop). Za podrobnejšo razlago glej Bučar 1993, 42–7. Bennet in Oliver (2002, 236) za potrebe njunega dela *International Organizations: Principles and Issues* pravita, da pod pojmom regionalna organizacija razumeta del sveta, ki je povezan zaradi skupnih ciljev, ki so nastali na podlagi georafskih, družbenih, kulturnih, gospodarskih in političnih vezi in ima formalno strukturo, ki je rezultat medvladnih sporazumov. Karns in Mingst (2004, 148) omenjata esencialistično definicijo regije, da v regiji obstaja naravna, pomembna ekonomska, varnostna, verska ali kulturna povezava med državami in ljudmi. Alternativni konstruktivistični pristop pa takšno definicijo zanika in trdi, da je regija družbeni in politični konstrukt (*Ibid.*).

Drugi so poleg teh objektivnih kriterijev upoštevali še podatek, iz kakšnega mednarodnega okolja izhaja država in ali sama sebe ocenjuje kot malo.

V poglavju je omenjenih tudi več načinov definiranja malih držav. To pa se pokaže kot zelo nevhvaležno delo, saj je potrebno države razdeliti v razrede in med razredi postaviti meje. Avtorji izbirajo na podlagi nekih subjektivnih meril in je zato definiranje malih držav arbitrarno. Splošno veljavna definicija malih držav ne obstaja.

Za potrebe tega dela bo uporabljena operacionalna definicija malih držav, ki temelji na dveh kvantitativnih kriterijih: številu prebivalstva in velikosti ozemlja.

Zanimivo je, da so bile male države v teorijah mednarodnih odnosov skoraj spregledane, čeprav predstavljajo dobršen del mednarodne skupnosti že vse od 17. stoletja. Več pozornosti so jim namenili v 20. stoletju, ko se je njihovo število občutno povečalo, in ko so nekatere evropske male države postale prave zgodbe o uspehu. Skozi izbrane teoretične pristope – realizem, liberalizem in konstruktivizem – smo ugotavljali, kakšno vlogo so malim državam v svojih delih pripisali strokovnjaki mednarodnih odnosov.

Realistična teorija, z absolutnim pristopom h klasifikaciji malih držav, izhaja iz moči države. Male države imajo zaradi svoje fizične majhnosti manj moči, posledično imajo manjši vpliv v mednarodni skupnosti in ne morejo uresničevati svojih interesov. Vendar z realistično teorijo ne moremo pojasniti fenomena uspešnih malih držav, kot so Švica, Luksemburg, Avstrija. Tu nastopi s svojo razlago liberalistični pristop, ki v mednarodne odnose vključi nove akterje, kot so mednarodne organizacije in podjetja. Male države dobijo s članstvom v mednarodnih organizacijah možnost, da lahko izvajajo vpliv v mednarodni skupnosti navkljub svoji fizični majhnosti. Prav tako liberalistični pristop odnose med državami ne razume kot destruktivne, ampak kot konstruktivne. Akterji v mednarodni skupnosti (so)delujejo v okviru mednarodnega prava in mednarodnih režimov.

Alternativo realističnemu razumevanju malih držav pa predstavlja konstruktivizem, ki poudarja izključno kvalitativne kriterije in pravi, da je država mala le takrat, ko se ima sama za malo in jo kot tako vidijo druge države.

Kar zadeva diplomacijo, je pomembno poudariti, da tudi v sodobnem svetu še vedno ohranja svojo vlogo, saj zagotavlja sporazumevanje med državami. Diplomacija je tudi največkrat uporabljeno sredstvo za izvajanje zunanje politike malih držav. Poslužujejo se tako bilateralne, ki jo povezujemo z diplomatskimi predstavništvi, kot multilateralne diplomacije, ki jo povezujemo z mednarodnimi vladnimi organizacijami.

V naslednjem poglavju diplomskega dela bodo podrobneje obravnavana diplomatska predstavništva. Zato povejmo, da se države same odločijo, koliko diplomatskih predstavništev bodo imele v tujini. Na njihovo odločitev o številu diplomatskih predstavništev v tujini vpliva več dejavnikov, od ekonomskih vezi, zgodovinskega spomina, političnih interesov do zmožnosti vzdrževanja misij.

2 PRIMERJAVA IZBRANIH MALIH DRŽAV

2.1 Izbrane male države

Številni avtorji so kategorizacijo držav opravili glede na objektivna kvantitativna kazalca - površino ozemlja in število prebivalstva. Vendar so meje med razredi, v katere so razvrstili države, izbrali arbitrarno.

Za analizo malih držav, ki bo predstavljena v nadaljevanju, bo uporabljena operacionalna definicija male države. Vzorec malih držav, ki ga preučujemo v diplomskem delu, je izbran tako, da je spodnja meja velikosti ozemlja postavljena pri 10.000 km² in zgornja pri 100.000 km². Drugi kvantitativni kriterij – število prebivalstva – pa obsega od 1 do 13 milijonov prebivalcev.¹⁸

Tabela 2.1: Izbrane male države

(površina 10.000-100.000 km², prebivalstvo 1-13 milijonov, dovoljeno odstopanje ±10 %)

Država		Površina (km ²)	S	Prebivalstvo (ocena)	S	BDP Per capita (PPP) v \$	S	HDI	S
1	Albanija	28,748	151	3,600,523	131	5,500	127	0,801	68
2	Armenija	29,800	150	2,971,650	138	5,700	125	0,775	83
3	Avstrija	83,870	121	8,199,783	93	39,000	17	0,948	15
4	Azerbajdžan	86,600	120	8,120,247	94	9,000	103	0,746	98
5	Belgija	30,528	148	10,392,226	78	36,500	26	0,946	17
6	Bosna in Hercegovina (BIH)	51,129	136	4,552,198	120	6,600	121	0,803	66
7	Burundi	27,830	154	8,390,505	92	800	216	0,413	167
8	Butan	47,000	140	2,327,849	143	1,400	195	0,579	133
9	Češka	78,866	123	10,228,744	80	24,400	51	0,891	32
10	Danska	43,094	142	5,468,120	111	37,400	24	0,949	14

¹⁸ Velikost ozemlja male države je pri enaki vrednosti v svoji raziskavi novih malih evropskih držav postavil tudi Jazbec (2001, 43), glede prebivalstva pa si je izbral vrednosti od 1,5 do 15 milijonov.

	Država	Površina (km ²)	S	Prebivalstvo (ocena)	S	BDP Per capita (PPP) v \$	S	HDI	S
11	Dominikanska republika	48,730	139	9,365,818	87	3,800	148	0,779	79
12	Estonija	45,226	141	1,315,912	155	21,800	56	0,860	44
13	Gambija	11,300	174	1,688,359	151	800	217	0,502	155
14	Gruzija	69,700	128	4,646,003	117	4,200	143	0,754	96
15	Gvineja Bissau	36,120	145	1,472,780	153	600	226	0,374	175
16	Gvatemala	108,890	114	12,700,000	69	5,400	129	0,689	118
17	Haiti	27,750	155	8,706,497	91	1,900	183	0,529	146
18	Hrvaška	56,542	134	4,493,312	121	15,500	71	0,850	47
19	Irska	70,280	127	4,109,086	127	45,600	10	0,959	5
20	Izrael	20,770	161	6,426,679	104	28,800	43	0,932	23
21	Jamajka	10,991	175	2,780,132	140	4,800	136	0,436	101
22	Jordanija	92,300	119	6,053,193	106	4,700	139	0,773	86
23	Kostarika	51,100	137	4,133,884	125	13,500	80	0,846	48
24	Kuvajt	17,820	165	2,505,559	142	55,300	6	0,891	33
25	Latvija	64,589	131	2,259,810	144	17,700	66	0,855	45
26	Libanon	10,400	177	3,925,502	129	10,400	95	0,772	88
27	Lesoto	30,355	149	2,125,262	146	1,500	194	0,549	138
28	Litva	65,200	130	3,575,439	132	16,700	68	0,862	43
29	Madžarska	93,030	117	9,956,108	82	19,500	63	0,874	36
30	Makedonija	25,333	157	2,055,915	147	8,400	106	0,801	69
31	Moldavija	33,843	147	4,320,490	124	2,200	172	0,708	111
32	Panama	78,200	124	3,242,173	135	9,000	104	0,812	62
33	Ruanda	26,338	156	9,907,509	84	1,000	211	0,452	161
34	Sierra Leone	71,740	126	6,144,562	105	800	218	0,336	177
35	Slovaška	48,845	138	5,447,502	112	19,800	60	0,863	42
36	Slovenija	20,273	162	2,009,245	149	27,300	46	0,917	27
37	Svazi	17,363	166	1,133,066	157	4,800	138	0,547	141
38	Švica	41,290	144	7,554,661	96	39,800	15	0,955	7
39	Togo	56,785	133	5,701,579	109	900	215	0,512	152
40	Združeni arabski emirati (ZAE)	83,600	122	4,444,011	122	55,200	7	0,868	39

Vir: Cia World Factbook (2007), S - mesto med vsemi državami na svetu.

Po razvrstitvi držav glede na izbrana kriterija števila prebivalstva in velikosti ozemlja je med okoli dvesto državami, ki sestavljajo današnjo mednarodno skupnost, 40 takšnih, ki jih lahko imenujemo male države.¹⁹

¹⁹ Izpustila sem Srbijo, ker v času zbiranja podatkov še ni bilo jasno, kako se bo rešilo vprašanje samostojnosti Kosova. Srbija danes tako po številu prebivalstva (10.159.046 milijonov) kot po velikosti ozemlja (77.474 km²) sodi med male države (Cia World Factbook 2008). Pred zaključkom diplomske naloge sem še preverila, kakšno je bilo stanje srbskih diplomatskih predstavništev v tujini in tujih v Srbiji oktobra 2008. V tujini je imela 64 veleposlaništev; slabo polovico (31) v Evropi, 16 v azijskih državah, 9 v afriških in 7 v ameriških državah (Ministrstvo za zunanje zadeve Srbije 2008). V Srbiji pa ima svoja veleposlaništva 40 držav (*Ibid.*). Srbija ima tako v primerjavi z ostalimi naslednicami Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) največ veleposlaništev v tujini.

Podatki v tabeli 2.1 so povzeti po CIA World Factbook (2007), v njej je predstavljenih 20 evropskih, 8 afriških, 6 azijskih in 6 ameriških držav.²⁰ Odstopanje od določenih meja navzgor ali navzdol je lahko največ 10 %. Tako je v skupino malih držav uvrščena tudi Gvatemala, ki je po kriteriju prebivalstva mala država, njena površina pa je večja, kot je predvidena zgornja meja, in sicer meri površina njenega ozemlja 108.890 km².

Doslej je bilo že omenjeno, da je za oblikovanje diplomatske mreže malih držav – tako za število diplomatskih predstavništav in njihovo razporejenost kot za število zaposlenih diplomatov – pomembna količina razpoložljivih finančnih sredstev. To trditev bi lahko preverili s primerjavo sredstev, ki jih države v proračunu namenijo za diplomatsko organizacijo, ampak pridobivanje podatkov za vseh 40 držav ali vsaj za večino ni bilo mogoče. Zato raje pogledajmo kriterij BDP *per capita* (PPP), ki ga ekonomisti uporabljajo za številne namene, najpomembnejša pa je uporaba tega kazalca za merjenje celotne uspešnosti in delovanja gospodarstva. Preko njega lahko posredno sklepamo, katera država ima na razpolago več sredstev in jih lahko nameni tudi za delovanje svoje diplomatske mreže.

Glede na vrednost BDP *per capita* (PPP) se izbrane male države med vsemi ostalimi na lestvici nahajajo na razponu od 6. do 219. mesta. V oči bode številka, da je CIA na lestvico uvrstila več kot 200 držav, v tabeli 2.2 Regionalna razporejenost držav glede na njihov nastanek v naslednjem podpoglavju pa je število vseh držav na svetu 192. Do odstopanja pride zato, ker CIA World Factbook upošteva kot države tudi tiste, ki še niso mednarodno priznane in ozemlja (npr. Kosovo, Zahodna Sahara, Mayotte, Akrotiri, Ferski otoki itd.). Sicer pa so višje na lestvici uvrščene države Bližnjega vzhoda (ZAE in Kuvajt; Izrael je uvrščen nekoliko nižje, na 43. mesto). Tem sledijo zahodnoevropske države: najvišje je Irska (10. mesto), potem Avstrija (17.), Danska (24.) in Belgija (26.). Večina malih držav je uvrščena precej nižje, kar nakazuje na manjšo blaginjo v primerjavi s tema dvema skupinama. Ostale male evropske države (članice EU in mlajše države, ki so nastale v 90. letih prejšnjega stoletja) so na lestvici razvrščene od 46. (Slovenija) do 143. mesta (Gruzija). Še manjšo vrednost BDP *per capita* (PPP) imajo latinskoameriške male države in so zato uvrščene od 104. (Panama) do 183. mesta (Haiti). Najmanj BDP *per capita* (PPP) imajo srednjeazijska država Butan (na 195. mestu) in vse afriške male države.

²⁰ Primerjavo med državami sem opravila po kontinentih, zato so med evropskimi državami tiste, ki se s svojo celotno površino nahajajo na evropskem kontinentu, ki sega od Britanskega otočja na zahodu do vzhodne meje na Uralu (Varley in Miles 1993, 94).

Ocenam gospodarske uspešnosti lahko dodamo še oceno splošne razvitosti držav, ki je ocenjena z indeksom HDI in upošteva tudi kazalce človeškega razvoja. Po oceni indeksa HDI so male države razporejene podobno kot na lestvici BDP *per capita* (PPP). Spremenjen je le vrstni red na vrhu lestvice, kjer so najvišje uvrščene zahodnoevropske države, sledijo jim male države z Bližnjega vzhoda.

Iz podatkov obeh indeksov je mogoče razbrati, da le petina malih držav (8 od 40) sodi med najrazvitejše in najpremožnejše države z najbolj uspešnim gospodarstvom, kar načeloma pomeni, da se jim pri vzpostavljanju (in kasnejšem vzdrževanju) diplomatske mreže ni bilo treba odločati za manjše število predstavništev zaradi finančnih omejitev. To so male države Bližnjega vzhoda in Zahodne Evrope. Pri teh državah je možno, da se bo hipoteza o velikosti in regionalni razporejenosti diplomatske mreže malih držav izkazala za napačno, kar pa bomo preverjali v naslednjem poglavju.

2.2 Mlajše in starejše male države

Poglejmo še na kratko, kdaj so male države nastale. Čas njihovega nastanka je potreben za analizo delovne hipoteze, saj predpostavljamo, da imajo države, ki so nastale iz perifernih regij nekdanjih imperijev, manjšo diplomatsko organizacijo. Hkrati trdimo, da imajo starejše male države z daljšo diplomatsko tradicijo večjo diplomatsko organizacijo.

Dokler male države niso bile obravnavane kot del mednarodne skupnosti, niso bile deležne zadostne pozornosti stroke. Skozi zgodovino pa se je število držav večalo tako, kot to prikazuje tabela 2.2.

Tabela 2.2: Regionalna porazdeljenost držav glede na čas njihovega nastanka

Čas Regija	Do vključno 17. st.	18. st.	19. st.	1900- 1920	1921- 1944	1945- 1965	1966- 1975	1976- 1988	1989- 1999	2000- 2007	Skupaj
Z. Evropa	5	3	4	3	3	3	-	-	-	-	21
V. Evropa	-	-	-	7	-	1	-	-	15	3	26
Bližnji vzhod in S. Afrika	1	-	-	1	4	9	4	1	1	-	21
Osr. in J. Afrika	1	-	1	1	-	29	11	2	3	-	48
Sr. Amerika in Karibi	-	-	9	1	-	2	3	6	-	-	21
S. Amerika	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2
J. Amerika	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	10
Azija	3	3	-	1	1	14	1	1	6	-	30
Oceanija	-	-	1	1	-	2	4	4	1	-	13
Skupaj	10	7	26	15	8	60	23	14	26	3	192

Vir: Jazbec (2001, 48) in CIA World Factbook (2007).²¹

Jazbec (2004, 230) pravi, da so v 20. stoletju male države nastajale v štirih večjih valih: po koncu prve in po koncu druge svetovne vojne, ob propadu kolonialnega sistema in po koncu hladne vojne. Iz tabele 2.2 je lepo razvidno, da je bilo obdobje 20. stoletja res zelo državotvorno. Na Bližnjem vzhodu in v Afriki je bilo do druge svetovne vojne le 9 držav, danes jih je 66. V svetovnem merilu je v samo dveh desetletjih po vojni nastalo kar 60 držav (kar je skoraj tretjina vseh, ki obstajajo danes). Do danes jih je nastalo še 66, kar pomeni, da imata 2/3 držav precej kratko zgodovino obstoja. Tudi Bray in Packer (v Jazbec 2001, 4) potrjujeta, da je večina držav sodobnega mednarodnega sistema še mlada. Ob padcu Berlinskega zidu trinajst malih držav, ki jih bomo preučevali v nadaljevanju naloge, še sploh ni obstajalo.

Dodajmo še, da sta v svoji raziskavi Langer in Pöllauer (v Jazbec 2001, 49) ugotovila, da način, na kakšnega so male države nastale, vpliva na izoblikovanje novih državnih institucij, tudi na vzpostavitev diplomatske mreže in na njihovo sposobnost komunikacije z mednarodnim okoljem. 'Secesionistične države' (*secession states*) imenujeta tiste, ki so

²¹ Avtor je tabelo povzel po Derbyshire and Derbyshire (1998, 135) in jo omenja tudi v svoji naslednji knjigi Diplomacija in varnost (2002). Tam komentira, da originalna tabela obsega le obdobje do leta 1988 in dodaja, da je potrebno v tabelo vstaviti še 22 novih držav v obdobju od 1988 do 1998 in še tri novonastale države do leta 2002 (Jazbec 2002, 63). To v seštevku pomeni 194 držav do leta 2002. Do danes bi jih bilo tako že preko 194. Jazbec (2002, 63) je uporabil The World Almanac and the Book of Facts (2001). Sama sem za dopolnitev tabele uporabila podatke iz CIA World Factbook (2007).

nastale po razpadu imperija (Langer in Pöllauer v Jazbec 2001, 50).²² Zanje je značilno, da so bile v imperiju zgolj ozemeljska enote, vodene iz centra, zato jim manjkata politična elita in primerna upravna in druga infrastruktura, kar jim povzroča velike težave pri vzpostavitvi državnega aparata, kamor sodijo tudi diplomacija in vključevanje v mednarodno skupnost (v to skupino sodijo naslednice Habsburške monarhije in Sovjetske zveze) (*Ibid.*).

Ostale novonastale male države so nastale iz centralnih regij nekdanjih imperijev (Jazbec 2001, 50). Za razliko od prve skupine te države nasledijo vsaj delno če že ne vso upravno infrastrukturo, znanje, osebje in imajo tako boljšo popotnico (tukaj avtorja navedeta Avstrijo, Portugalsko in Jugoslavijo) (*Ibid.*).

Tabela 2.3: Izbrane male države po letu njihovega nastanka in številu veleposlaništev v tujini

	Država	Nastanek	Število veleposl.
1	Haiti	1804	21
2	Švica	1815	100
3	Kostarika	1821	42
4	Belgija	1831	82
5	Gvatemala	1838	37
6	Domin. republika	1844	40
7	Panama	1903	42
8	Butan	1907	4
9	Albanija	1912	32
10	Avstrija	1918	81
11	Irska	1937	59
12	Libanon	1943	44
13	Danska	1945	80
14	Jordanija	1946	45
15	Madžarska	1946	75
16	Izrael	1948	69
17	Togo	1960	12
18	Kuvajt	1961	39
19	Sierra Leone	1961	11
20	Burundi	1962	18

21	Jamajka	1962	14
22	Ruanda	1962	13
23	Gambija	1965	15
24	Lesoto	1966	12
25	Svazi	1968	8
26	ZAE	1971	32
27	Gvineja Bissau	1974	13
28	Estonija	1990	32
29	Latvija	1990	38
30	Litva	1990	41
31	Armenija	1991	27
32	Azerbajdžan	1991	40
33	Gruzija	1991	35
34	Hrvaška	1991	53
35	Makedonija	1991	31
36	Moldavija	1991	24
37	Slovenija	1991	38
38	Češka	1993	88
39	Slovaška	1993	58
40	BIH	1995	44

Vir: CIA World Factbook (2007), spletne strani zunanjih ministrstev malih držav (2007) in Europa World Yearbook (2007). Podatki za Gambijo, Kuvajt, Dominikansko republiko, Gambijo, Panamo in Libanon so bili pridobljeni iz: Embassyworld (2007a), Embassyworld (2007b), Embassyworld (2007c), Embassyworld (2007d), Embassyworld (2007e) in Embassyworld (2007f).

²² Pojem secesija pomeni odcepitev (Bunc 1974, 388). Male države, ki so nastale iz perifernih regij, bi bilo bolje imenovati s kakšnim drugim imenom, ker niso vse, ki so bile na periferiji, postale samostojne tako, da so se odcepile od bivših imperijev.

Vse v tabeli 2.3 našete male afriške države, ki so bile nekoč kolonije, ter Kuvajt, Jamajka in Jordanija so postale neodvisne države po koncu 2. svetovne vojne po miroljubni poti (Jazbec 2001, 46).

Butan ima svojega kralja že od leta 1907, v obdobju od leta 1910 do neodvisnosti Indije leta 1949 pa je Butanovo zunanjo politiko nadzirala vlada britanske Indije (Europa World Yearbook 2007, 852). Naslednjih 58 let je Butanovo zunanjo politiko vodila Indija (Pogodba o prijateljstvu med Indijo in Butanom, 2. čl.).²³ Leta 2007 sta državi začrtali novo smer medsebojnih odnosov s podpisom prenovljene pogodbe, ki nadomešča tisto iz l.1949.²⁴ Butanu daje s spremembo 2. člena Pogodbe o prijateljstvu med Indijo in Butanom svobodo pri vodenju zunanje politike (Indian express 2008). Malo število veleposlaništev Butana v tujini je posledica dolgoletnega zastopanja s strani Indije.

Poglejmo, kdaj so nastale države Srednje in Južne Amerike. Dominikanska republika je neodvisna že od leta 1844, le enkrat jo je še zasedla ameriška vojska. To se je zgodilo med letoma 1916 in 1924 (Europa World Yearbook 2007, 1571). Tudi Gvatemala je neodvisna država že precej časa. Leta 1821 se je osvobodila izpod oblasti svoje dolgoletne kolonizatorke Španije, tri leta kasneje je postala neodvisna tudi od Mehike, leta 1838 pa še od Federacije osrednjih ameriških držav (Europa World Yearbook 2007, 2045). Ta datum je tudi naveden v tabeli 2.3. V 19. stoletju sta se osamosvojila še Haiti in Kostarika.

Preselimo se še na staro celino in pogledajmo, kdaj je nastala Irska. Od 17. stoletja je bilo njeno ozemlje britanska kolonija, dve stoletji kasneje (1800–1922) pa je postalo sestavni del Združenega kraljestva (Europa World Yearbook 2007, 2346). Konec leta 1921 je bila sklenjena Anglo-Irska pogodba, ki je vzpostavila Irsko svobodno državo s statusom dominiona (*Ibid.*).²⁵ Leta 1937 pa so z novo ustavo in s plebiscitom, ki jo je potrdil, razglasili neodvisno Irsko (Encyclopaedia Britannica 2008b).

Če ostanemo v Evropi, najdemo na tem kontinentu male države z najmlajšim datumom nastanka. Po letu 1989 je nastalo kar 13 malih evropskih držav, ki so vključene

²³ Pogodba o prijateljstvu med Indijo in Butanom, *The Treaty of Friendship between India and Bhutan*, sprejeta 8. 8. 1949. Dostopna prek: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b4d620.html> (20. september 2008).

²⁴ Imenuje se Pogodba med Indijo in Butanom, *Treaty Between India and Bhutan*, podpisana 8. februarja 2007, stopila v veljavo 3. marca 2007. Dostopna prek: <http://www.bhutanandnc.com/treaty.htm> (30. september 2008).

²⁵ V britanskem imperiju je imela enak status kot Kanadski dominion, Avstralski Commonwealth, Novozelandski dominion in Južnoafriška unija (*Union of South Africa*) (Encyclopaedia Britannica 2008b). Parlament je sprejemal zakone namenjene krepitvi miru, reda in dobrega upravljanja z Irsko, izvršna oblast pa je skrbela za implementacijo teh zakonov (*Ibid.*).

v raziskavo. Češka in Slovaška sta nastali sporazumno iz nekdanje Češkoslovaške (Europa World Yearbook 2007, 1496), na ozemlju SFRJ je navkljub zelo nasilnemu upiranju nekdanje centralne vlade nastalo šest držav (Jazbec 2001, 46). Od teh so največji krvni davek plačali v BIH. Potem ko so neodvisnost BIH priznale ZDA in Evropska skupnost, se je začelo etnično čiščenje nad prebivalci (ocene so med 200 in 250 tisoč žrtev) in 2,7 milijona oseb je morali bežati iz države (Europa World Yearbook 2007, 888–90).²⁶

Precej drugače je potekal razpad Sovjetske zveze.²⁷ Kremelj je ob razglasitvi neodvisnosti treh baltskih držav poslal svoje vojaške sile na njihova strateško pomembna mesta in je poleg tega proti neposlušnim baltskim republikam uvedel še gospodarske sankcije (blokiral so dostavo plina in nafte) (Encyclopaedia Britannica 2008a). Na osamosvojitve ostalih držav pa je Sovjetska zveza odgovorila precej mirno, zato ker so te nove države postale članice Skupnosti neodvisnih držav (Jazbec 2001, 46). Razpad Sovjetske zveze je na evropski zemljevid dodal še sedem malih držav: 3 baltske, Armenijo, Azerbajdžan, Moldavijo in Gruzijo (Jazbec 2001, 46).

Za male države, ki ob svojem nastanku še nimajo lastnega diplomatskega kadra in zadovoljive infrastrukture, velja, da potrebujejo določen čas in sredstva za oblikovanje svojega diplomatskega aparata. Trenutno lahko spremljamo oblikovanje diplomatske mreže Kosova. Prvi veleposlaniki so bili poslani na misije v svetovna in evropska središča (Washington, London, Bruselj, Rim, Pariz, Berlin, Dunaj, Bern, Ankara in Tirana) (Delo 2008). Pri vzpostavitvi preostalih veleposlaništev bodo imele prednost sosednje države in države, kjer ima Kosovo številno diasporo (*Ibid.*).

Evropske nove male države, ki so nastale po padcu Berlinskega zidu, so potrebovale okoli deset let za oblikovanje svoje mreže. Kasneje so jo še razširile skladno s svojimi zunanjepolitičnimi cilji in dejanskimi zmožnostmi. V dostopni literaturi je podrobneje obravnavano vzpostavljanje diplomatske mreže štirih takšnih držav, naše Slovenije ter treh baltskih držav: Estonije, Latvije in Litve. Svoja veleposlaništva so odprle že leta 1992, takoj po osamosvojitvi. V začetku so jih imele vsega med 11 in 16. Mrežo so oblikovale po naslednjem ključu: najprej so bila vzpostavljena veleposlaništva v sosednjih državah, večina na področju bivše skupne države, nato v pomembnih evropskih

²⁶ Po štetju prebivalcev iz leta 1991 naj bi v Bosni in Hercegovini živelo 4,4 milijona ljudi (Europa World Yearbook 2007, 890).

²⁷ Azerbajdžan je bil za razliko od ostalih kavkaških republik (Armenije in Gruzije) pripravljen ostati v prenovljeni federaciji (Europa World Yearbook 2007, 693). Pripravljen je bil podpisati novo Pogodbo o Uniji (*new Union Treaty*) (*Ibid.*). Na referendumu marca 1. 1991 se je za prenovljeno Sovjetsko zvezo izreklo kar 93,3 % azerbajdžanskih volivcev pri 75,1-odstotni udeležbi na referendumu (*Ibid.*).

in svetovnih središčih ter predstavništva pri mednarodnih organizacijah (Jazbec 2001, 188). Razen Estonije so ostale tri nove male države leta 1992 odprle svoja predstavništva pri Evropski uniji (EU) v Bruslju, Slovenija je že istega leta odprla tudi predstavništvo v Strasbourgu pri Svetu Evrope, ostale tri države so to storile do leta 1995 (Jazbec 2001, 187). Vse so precej hitro vzpostavile svoje predstavništvo pri OZN v New Yorku (*Ibid.*).²⁸ Estonija in Latvija sta imeli že od začetka svojega obstoja tudi predstavništvo pri OVSE na Dunaju (Jazbec 2001, 187).

Tabela 2.4: Postopno večanje števila veleposlaništev Slovenije, Estonije, Latvije in Litve

država	Slovenija	Estonija	Latvija	Litva
1992	13	11	16	15
1995	18	15	21	25
1998	29	24	26	29
2007	38	32	38	41

Vir: Jazbec (2001, 186–7) in uradne spletne strani ministrstev za zunanje zadeve Slovenije, Estonije, Latvije in Litve (2007).

Iz tabele 2.4 lahko preberemo, da so države v petnajstih letih po osamosvojitvi število rezidenčnih predstavništev podvojile oziroma skoraj potrojile. V tujini so imele leta 2007 Estonija 32 veleposlaništev, Latvija in Slovenija 38 ter Litva 41. Najbolj se razlikujeta Estonija in Litva, saj ima slednja v tujini kar 9 veleposlaništev več od Estonije.

Če pogledamo še podatke za ostale male nove evropske države, lahko izračunamo, da imajo v povprečju 38,28 veleposlaništev.²⁹

Druga skupina evropskih malih držav, ki je starejša, ima v povprečju 72,7 veleposlaništev v tujini. Največ veleposlaništev imata Belgija in Švica (ta jih ima kar 28 % več kot povprečna evropska zahodna država). Obe državi sta namreč pomembna mednarodna centra. Tako imajo v Bruslju svoj sedež nekatere najpomembnejše evropske

²⁸ Slovenija je bila v OZN sprejeta 22. 5. 1992, istega leta je odprla svoji stalni misiji na sedežu OZN v New Yorku in pri Uradu Združenih narodov v Ženevi (MZZ 2008).

²⁹ Žal lahko tu zaradi omejene dostopnosti podatkov primerjamo le število veleposlaništev v letu 2007 in ne skozi posamezna obdobja, kot je predstavljeno na primeru Slovenije in treh baltskih držav. Največja razlika v številu veleposlaništev je pri Češki, saj jih ima po svetu kar 88. Zaradi prevelikega odstopanja je v izračunu nisem upoštevala. Podatki za ostale države so v tabeli 2.3. Veliko število veleposlaništev, ki jih ima Češka v tujini, lahko pojasnimo z ugotovitvijo Langerja in Pöllerja (v Jazbec 2001, 49), ki je podrobneje predstavljena v poglavju 3.2. Češka je bila do razpada Češkoslovaške center države z glavnim mestom Prago. Po l. 1993 je verjetno obdržala tudi pretežen del obstoječe diplomatske infrastrukture.

ustanove: Evropska komisija, Svet EU, ECOSOC (*European Economic and Social Council*), Odbor regij (*Regional Committee*), evropski agenciji EDA (*European Defence Agency*) in CFCA (*Community Fisheries Agency*) in tudi NATO (Europa World Yearbook 2007, 183–4).

V Švici je sedež različnih agencij OZN in drugih z njo povezanih ustanov: WHO (*World Health Organisation*), regionalne komisije ZN za Evropo ECE (*Economic Commission for Europe*), OHCHR (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights), UNCTAD (*United Nations Conference on Trade and Development*), UNHCR (*United Nations High Commissioner for Refugees*), WIPO (*World Intellectual Property Organization*), WMO (*World Meteorological Organization*) ter BIC (*Bank for International Settlements*). V Švici imajo svoj sedež tudi razvojni inštituti ZN za izobraževanje, razorožitev, družbeni razvoj, ILO (*International Labour Organization*), ITU (*International Telecommunication Union*) (Europa World Yearbook 2007, 279–80). Prav tako je v Švici sedež ostalih mednarodnih organizacij: WTO (World Trade Organization), IOM (*International Organization for Migration*) in IPU (*International Parliament Union*) (*Ibid.*).

Pri evropskih državah smo glede števila veleposlaništev opazili precejšnje razlike med trinajstimi mlajšimi državami (nastale so po padcu Berlinskega zidu) in ostalimi. Med obema skupinama je tudi precejšnja razlika v času nastanka, kar posredno pomeni še razliko v diplomatskih izkušnjah in tradiciji. Madžarska – zadnja, ki je postala samostojna pred valom novih držav – je kar 44 let starejša od tistih držav, ki so nastale leta 1990. Pri neevropskih malih državah so takšne razlike prej izjema kot pravilo. Le v skupini ameriških malih držav je najmlajša država – Jamajka – postala samostojna več kot 60 let kasneje kot druge. Od Haitija je mlajša kar 158 let. Jamajka ima le 12 veleposlaništev, medtem ko imajo ostale male ameriške države v povprečju 36,4 veleposlaništva. Na manjšo diplomatsko mrežo Jamajke bi razen razlike v letih obstoja lahko vplival tudi slabši finančni položaj države. Ampak primerjava podatkov o kosmatem domačem proizvodu iz tabele 2.1 ne pokaže pomembnejših odklonov od zneskov za ostale ameriške male države.³⁰ Zato lahko v tem primeru finančno omejitev izključimo.

Na azijskem kontinentu so razlike v starosti malih držav manjše. Razen Butana (nastal l. 1907) so vse nastale sredi 20. stoletja in imajo podobno število veleposlaništev (v povprečju 45,8). Čeprav je Butan najstarejši, pa ima samo 4 veleposlaništva. Kot možen

³⁰ Jamajkin BDP *per capita* (PPP) znaša 4.800 \$ (ima 12 veleposlaništev), Dominikanske republike 3.800 \$ (ima 40 veleposlaništev) in Gvatemale 5.400 \$ (37 veleposlaništev).

vzrok bi lahko navedli finančno omejenost za vzdrževanje veleposlaništev, ker ima Butan najmanjši BDP *per Capita* (PPP) v svoji skupini in dolga leta ga je v zunanjih zadevah zstopala Indija.

Skupina afriških malih držav je po času nastanka držav precej enotna. Nastajale so v 60. letih prejšnjega stoletja, zadnja je razglasila svojo neodvisnost še Gvineja Bissau l. 1974. Afriške male države so si podobne tudi po številu veleposlaništev, ki so jih vzpostavile v tujini (njihova mreža veleposlaništev je v primerjavi z ostalimi skupinami malih držav najmanjša).

2.3 Sklep

Tretje poglavje diplomskega dela je namenjeno obravnavi štiridesetih držav, ki so bile izbrane na podlagi operacionalne definicije malih držav, ki je prav tako predstavljena na začetku tega poglavja. V isto skupino jih lahko uvrstimo na podlagi njihovega števila prebivalstva in velikosti ozemlja. Imajo več kot milijon in manj kot 13 milijonov prebivalcev. Njihovo ozemlje pa sega od 10.000 do 100.000 km². Pri obeh kriterijih je dovoljeno zgornje ali spodnje odstopanje za 10 %. V skupini malih držav je glede na omenjena kriterija 20 evropskih, 8 afriških, 6 azijskih in 6 ameriških držav.

Iz statističnih podatkov (upoštevana sta kazalca razvitosti BDP *per capita* (PPP) in HDI) smo v 3. poglavju ugotovili, da so med gospodarsko uspešnimi in najrazvitejšimi državami le male zahodnoevropske države in male države Bližnjega vzhoda. Iz finančnega vidika imajo te države pri vzpostavljanju in vzdrževanju svojih veleposlaništev boljše izhodišče. Pri pregledu njihovih veleposlaništev se pokaže, da jih imajo številčno največ. Sicer pa bomo o tem, po kakšnem ključu so države razporedile svoja veleposlaništva, pisali podrobneje nekoliko kasneje.

Dve tretjini danes obstoječih držav imata relativno kratko zgodovino. Med malimi državami sem naštel 13 takšnih, ki so nastale šele po padcu Berlinskega zidu. Vseh 13 se nahaja na evropskem kontinentu. Delovno hipotezo o mlajših malih državah z manjšo diplomatsko mrežo in starejših malih državah z večjo diplomatsko mrežo lahko le delno potrdimo. In sicer v primeru evropskih in ameriških malih držav. Zanje se izkaže, da imajo starejše države res več veleposlaništev kot mlajše. Izjeme so le mlajše evropske države, ki so 'podedovale' diplomatsko infrastrukturo, administracijo in prakso od nekdanjih imperijev, del katerih so bile. Lep primer je denimo Češka, ki je nastala z

razpadom nekdanje Češkoslovaške. Ima kar 30 veleposlaništev več kot njena soseda Slovaška (ta jih ima 58).³¹ Pri ostalih dveh skupinah – afriških in azijskih malih državah – pa moramo delovno hipotezo ovreči.

3 BILATERALNA DIPLOMACIJA MALIH DRŽAV

Male države imajo specifične vrednote in cilje v zunanji politiki. Diplomacija pa pripomore, da v mednarodnem sistemu zastopajo svoje interese enakovredno srednje velikim in velikim državam (Henrikson 1999, 55). Še zlasti v večpolnem mednarodnem sistemu je diplomacija najpomembnejše sredstvo zunanje politike malih držav (Benko 1997, 252). Diplomacija jim zagotavlja formalno in posredno komunikacijo s subjekti mednarodnega prava (Jazbec 2001, 231). Čeprav je pojav globalizacije vplival na prenovljeno vsebino in metode delovanja diplomacije, ostaja diplomacija za male države tudi v sodobnem globaliziranem svetu nepogrešljivo sredstvo zunanje politike (*Ibid.*).

Možnosti opazovanja in obveščanja male države so daleč za možnostmi velikih sil, kar izhaja iz skromnejših materialnih sredstev, deloma pa tudi kakovosti kadrov (Benko 1997, 253). Vendar pa Morgenthau (1948/1995, 242–3) opozarja na moč, ki jo lahko imajo dobri diplomati. Pravi, da ko so fizično šibkejše države soočene z močnejšimi državami, lahko sposobni in spretni diplomati z uporabo pravilnih taktik in strategij v večini pogajanj izboljšajo končni rezultat.

Diplomacija malih držav se sicer ukvarja z manj problemi kot pa diplomacija velikih držav. Benko (1997, 253) ugotavlja, da je zunanjepolitični “out-look” malih držav predvsem regionalen.

Svojevrstno tipizacijo diplomacije malih držav je leta 1999 na konferenci v Sveti Luciji, na kateri je stroka razpravljala o malih državah, predlagal Alan K. Henrikson. Razdelil jo je na 10 tipov, te pa v pare, saj lahko, kot pravi, male države hitro menjajo svoj pristop ali taktiko znotraj teh parov (Henrikson 1999, 38). Namen njegove tipologije je predvsem pokazati, da jo male države najbolje odnesejo, če sledijo pametni diplomaciji (*clever diplomacy*), ki se razlikuje tako od 'velike' diplomacije (*big diplomacy*) z ogromno diplomatsko infrastrukturo kot od 'male' diplomacije (*small diplomacy*) (*Ibid.*). Poglejmo jih поближе.

³¹ Čeprav naloga ne obravnava Srbije, pa je precej verjetno, da je njenih 64 veleposlaništev v tujini, kar je precej več od nekaterih drugih naslednic SFRJ, odsev nekdanje centralne vloge Srbije in Beograda v SFRJ.

1. tip: **Tiha diplomacija**. Izhaja iz neke vrste prijateljskega odnosa med državama, kot tudi iz zgodovinske navezanosti na velike države in bivše kolonizatorke. Lahko je tudi v obliki lobiranja pri mednarodnih organizacijah. Henrikson (1999, 38) omenja kot primer karibske države, vključene v program *Caribbean Basin Initiative*.³² Njihovi veleposlaniki se pred pogajanjem z ameriško vlado neformalno sestanejo in porazdelijo naloge glede na to, kdo je bolj prepričljiv na katerem področju (*Ibid.*).

2. tip: **Protestna diplomacija**. To je še vedno aktualen način, ki ga uporabljajo male države, čeprav je bil pogostejši v obdobju, ko so se male države borile za svojo neodvisnost (Henrikson 1999, 39). Je zelo očiten, saj je bil njegov namen tudi ta, da so ostali opazili, da gre za protest (*Ibid.*). Sem sodita protestni odhod s sestanka ali obstrukcija procesa (*Ibid.*).

3. tip: **Diplomacija znotraj skupine (group diplomacy)**. Male države lahko v skupini dobijo dodatno moč ali pa jim ta daje vsaj občutek varnosti (Henrikson 1999, 40). Diplomacija te vrste je še posebej prisotna znotraj mednarodnih organizacij in ena takšnih je OZN (*Ibid.*). V njeni Generalni skupščini so dobro organizirane skupine, večinoma je podlaga zanje geografska bližina, je pa tudi Skupina 77, ki jo sestavlja 130 držav v razvoju, ki so iz različnih regij (Henrikson 1999, 40).³³ Njihove delovne skupine, ki so razporejene po ključnih delih sistema OZN, se trudijo zagotoviti zadovoljivo zastopnost Afrike, Azije in Južne Amerike (*Ibid.*). Takšnim skupinam pripada veliko število glasov, zato lahko pomembno vplivajo na glasovanje (*Ibid.*).³⁴

Iz stališča posamezne male države pa je znotraj skupine težko doseči točno določene, lastne nacionalne interese. Zaradi konsenza, ki ga je potrebno doseči znotraj skupine, se pogajalska izhodišča spustijo na najnižji skupni imenovalec. Male države se težko ukvarjajo s številnimi področji v mednarodni politiki, zato težijo k specializaciji diplomacije za določene niše v mednarodni skupnosti. To predstavlja naslednji tip diplomacije.

³² *Caribbean Basin Initiative* je bil na svojem začetku (l. 1983) program, s katerim so ZDA omogočile ugodnejše pogoje za trgovanje z nekaterimi karibskimi in srednjeameriškimi državami. V nekoliko spremenjeni obliki je program še vedno aktualen. Vanj je vključenih 19 držav, med njimi so tudi: Kostarika, Haiti, Jamajka, Panama (*Caribbean Basin Initiative 2008*).

³³ Podatek je naveden na uradni spletni strani Group 77 (*Group 77 2008*).

³⁴ Henrikson (1999, 40) navaja primer učinkovite prakse, ki so jo male države udeležile na konferenci Združenih narodov o morskem pravu (UNCLOS – *United Nations Conference on the Law of the Sea*). Takrat so skupine malih držav postale kar pogajalske skupine. Še posebno aktivne so bile male otoške države (Malta in Fidži), saj se je odločalo o zanje pomembnih vsebinah, med drugim tudi o novi definiciji 200-miljskega pasu izključne ekonomske cone. Drug primer, ki ponazarja, da se lahko uspešno povežejo in kot skupina pogajajo države, ki so geografsko precej oddaljene, je skupina ACP-držav v razvoju (Henrikson 1999, 41–2). Skupina se je izoblikovala po Lomejski konferenci, zato da bi imele te nekdanje evropske kolonije možnost odelovati v pogajanjih za pridobivanje določenih prednosti pri trgovanju z Evropsko unijo.

4. tip: **Diplomacija niš** (*niche diplomacy*). Že samo ime spominja na marketinško strategijo in dejansko ji je ideja tega koncepta precej podobna. Pomeni specializacijo, usmeritev resursov na specifična področja, ki bodo zagotovila dobre rezultate namesto vztrajanja pri ukvarjanju vsakega z vsem (Henrikson 1999, 44). Skovanko je sicer prvi uporabil avstralski zunanji minister v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko je imel v mislih srednje velike države, ki imajo na razpolago več sredstev kot male.

5. tip: **Diplomacija diaspore**. Navezuje se na diasporo, kot jo poznajo države, ki imajo veliko migracij v tujino (Henrikson 1999, 45). Zdomci niso le vir za dodatna finančna sredstva, ki jih posredno dobi država, ampak lahko tudi v tujini podpirajo svojo državo (*Ibid.*). Diplomacija diaspore predstavlja ohranjanje vezi z zdomci in nekdanjimi državljani v tujini, še posebej s posamezniki, ki so na vplivnih položajih (*Ibid.*). V praksi sta zelo poznana primera Grčije in Židov ter Izraela (Henrikson 1999, 46). Diplomacija diaspore je tristranski odnos, saj vključuje manjšino, gostujočo in izvorno državo (*Ibid.*).

6. tip: **Multikulturalna diplomacija**. Pri tem tipu je večji poudarek na gostiteljici kot pa izvorni državi (Henrikson 1999, 46). Čeprav je priseljevanje povečini usmerjeno na velike države, se tudi male države znajdejo med končnimi cilji migrantov (Henrikson 1999, 47). Države, ki jim je v interesu, da jih drugi vidijo v dobri luči, zagotavljajo spoštovanje osnovnih človekovih pravic in nekatere dodajo še posebne ugodnosti (*Ibid.*). Multikulturalna diplomacija je slika o kulturno bogati in politično korektni družbi, ki jo države kažejo svetu (*Ibid.*).

7. tip: **Podjetniška diplomacija** (*enterprise diplomacy*). Ime je simbolično izpeljano iz teorije podjetja (*enterprise theory*). Nakazuje državo, ki izkorišča svoje naravne danosti ali ustvari davčne oaze, sprejme ugodno gospodarsko zakonodajo in tako izboljša svojo gospodarsko in politično pozicijo (Henrikson 1999, 48). Primer so Maldivi, ker so izkoristili otoško lego in naravne pogoje za turizem za goste z višjim standardom (*Ibid.*). Pozornost svetovne stroke pa so privabili tako, da so na nekaterih otokih postavili opazovalnice, kjer beležijo, kaj se zaradi globalnega segrevanja dogaja z morskoro floro in favno (*Ibid.*).

8. tip: **Regulatorna diplomacija** (*regulatory diplomacy*). Ta tip je v uporabi takrat, ko je potrebno zaščititi interese manjših držav (Henrikson 1999, 50). Primer je ustanovitev svobodnega trgovinskega območja *Free Trade Area of the Americas* (FTAA) (*Ibid.*). Avtor navaja še veliko vlogo malih držav pri nastajanju Mednarodnega kazenskega sodišča (ICC) (Henrikson 1999, 51). Podporo pri njegovi ustanovitvi so izkazala različna regionalna telesa in skupine držav, med drugim Skupnost Južnoafriških

držav za razvoj (*Southern African Development Community*), okoli 25 afriških držav, Evropski parlament, skupina Rio južnoameriških držav in Karibska skupnost (*Ibid.*).

9. tip: **Diplomacija na vrhu (*summit diplomacy*)**. Nekdaj so se na vrhu sestajale le velesile, danes pa je praksa drugačna in na srečanjih z najvplivnejšimi voditelji sodelujejo tudi male države (Henrikson 1999, 52). Voditelji držav so ponavadi karizmatične osebnosti, srečanja pa ponujajo priložnost za spletnje formalnih in neformalnih zavezništev (Henrikson 1999, 53). Avtor omenja nekdanjega singapurskega premiera Lewa Kuan Yewa, ki je posebej Singapur in dokazal, da je lahko država mala po velikosti, a je hkrati velika po svojem vplivu (*Ibid.*).

10. tip: **Internetna diplomacija**. Ta predstavlja diplomatsko mreženje z uporabo drugih sredstev (Henrikson 1999, 53). Čeprav je virtualna, ni nujno tudi brezosebna, saj je na primer elektronska pošta lahko čisto zasebna (*Ibid.*). Tudi internet je omogočil, da je komunikacija med diplomatskimi predstavniki in domačo državo hitrejša (Henrikson 1999, 54), z uporabo interneta in s spremembami, ki jih je to potegnilo za sabo, so se razlike med velikimi in malimi državami še bolj zmanjšale (*Ibid.*).

3.1 Učinkovitost diplomacije malih držav

Kishan Rana v delu *Performance Management in Foreign Ministries* piše o učinkovitosti diplomacije in zunanjih ministrstev.³⁵ Pravi, da lahko učinkovitost »za potrebe primerjalne analize posredno izmerimo na več načinov« (Rana 2004, 16):

- **razmerje med zaposlenimi na sedežu ministrstva in zaposlenimi na diplomatskih predstavništvi**: pokaže, kolikšna je relativna moč ministrstva v primerjavi z močjo diplomatskih predstavništev (Rana 2004, 16). Francija je imela l. 1999 v *Quai d'Orsay* zaposlenih 2400 oseb, na diplomatskih predstavništvih v tujini pa 4850, kar je razmerje 1:2 v korist zaposlenih na diplomatskih predstavništvih v tujini (*Ibid.*). Države, kot so Avstralija, Nova Zelandija, Singapur in Velika Britanija, imajo razmerje 1:1 ali manj; Avstralija je imela l. 2001 524 diplomatov na diplomatskih predstavništvih, v Canberri pa 1184 oseb, kar pomeni zelo nizko razmerje 1:0.44 (*Ibid.*). Večina teh sistemov je

³⁵ V delu bodo omenjene le nekatere metode merjenja učinkovitosti zunanjih ministrstev in diplomacije, avtor jih sicer navaja šest in dodaja, da s tem še ni zaključil seznama (Rana 2004, 16–8). Ostale metode so: izračun deleža lokalnih prebivalcev med zaposlenimi v tujini; odstotek osebja, ki pusti to delo po prvih petih do desetih letih od prihoda na položaj in primerjava med številom zaposlenih na nivoju diplomatov (v izračunu upošteva vse višje funkcije vključno s pisarniškiimi uradniki na ministrstvu in tretjimi sekretarji v tujini) in številom podpornega osebja (*Ibid.*).

zaradi zmanjševanja proračunskih sredstev, zaposlovanja kvalificiranega kadra in upravljanja določenih zadev kar od doma zmanjšala število zaposlenih v tujini in tako postala manj okorna (Rana 2004, 17). Tudi Kitajska ima razmerje 1:0.8, a je v njenem primeru vzrok za to megalomansko zunanje ministrstvo (*Ibid.*). Empirični izsledki kažejo, da vse dokler je število ljudi v tujini manjše, kot znaša dvakratnik števila zaposlenih doma na ministrstvu (razmerje 1:2), sistem deluje, saj je na zunanjem ministrstvu dovolj ljudi, da diplomatske misije zalagajo z informacijami (*Ibid.*). Razmerje, ki je večje od omenjenega, je prvi znak za zmanjšano učinkovitost zaposlenih na ministrstvu (Indija ima razmerje 1:3 in preteklih 15 let številne težave zaradi pomanjkanja ljudi na sedežu ministrstva) (*Ibid.*).

Predvidevamo, da v malih državah že zaradi manjšega števila usposobljenih ljudi za diplomatsko službo nimajo takšnih težav. Poglejmo, kako je v Sloveniji, za katero imamo podatke. Na sedežu ministrstva za zunanje zadeve je zaposlenih 300 ljudi, 252 pa v tujini, kar da razmerje 1:0.8, ki potrjuje zgornje predvidevanje.³⁶ Dodajmo, da so izračuni teoretične narave, kar pomeni, da se lahko določene zadeve v praksi izkažejo za precej drugačne. Četudi je na ministrstvu za zunanje zadeve zaposlenih dovolj ljudi, to še ne pomeni, da dejansko učinkovito oskrbujejo veleposlaništva s potrebnimi informacijami. V tem primeru kakovost opravljenih storitev ni nujno pogojena s kvantiteto – številom zaposlenih;

- **povprečna velikost misije:** naloge diplomatov so si, čeprav ti delujejo v različnih političnih sistemih, zelo podobne. Zato lahko dobimo s primerjavo povprečne velikosti misije podatek o tem, ali ima država raje manj številčna predstavništva, kot Velika Britanija, ali ima raje obširnejša veleposlaništva, kot jih imata Nemčija in ZDA (Rana 2004, 17). Jazbec (2001, 197) predlaga za male države in za manjša predstavništva večjih držav tri modele diplomatskih misij, ki so prirejeni na podlagi njihove ustaljene prakse, zmogljivosti in zunanjepolitičnih ciljev: mali, srednji in veliki, kjer bi bilo število osebja 5–6 (od tega 3–4 diplomati, kar je tudi sicer minimalno še priporočljivo število diplomatov na misijo), 8–11 (5–7) in 13–16 (8–10).³⁷ Številke so določene na podlagi

³⁶ Podatek je za leto 2007; število zaposlenih na diplomatskih predstavništvih v tujini je podatek iz internega gradiva MZZ, ki se nahaja v Prilogi, število vseh zaposlenih na ministrstvu je navedeno na Državnem portalu Republike Slovenije (2007).

³⁷ Večje države imajo na neki diplomatski misiji zaposlenih tudi 50 ali 100 diplomatov (Jazbec 2001, 180). Ker imajo male države na voljo manj strokovnega kadra, mlajše male države pa imajo pogosto še manj finančnih sredstev, bi bilo teoretično mogoče (in ugodnejše za državo), da bi bila na diplomatski misiji

dolgoletnih izkušenj in avtor dopušča možnost, da se države v nekaterih primerih odločijo za misije z drugačnim številom zaposlenih (*Ibid.*). Povprečje za Slovenijo je veleposlaništvo s 5,72 osebja (podatki so v Prilogi). Izstopa le predstavništvo pri EU, kjer so imeli v letu 2007 zaposlenih precej več svetovalcev kot pri običajnih veleposlaništvih. Verjetno je bilo to število večje zaradi priprav na predsedovanje Svetu EU;

- **reciprociteta veleposlaništev:** primerjava števila veleposlaništev v tujini s številom tujih veleposlaništev doma pokaže vpetost države v mednarodne zadeve (Rana 2004, 18). Nekatero velike države imajo manj veleposlaništev v tujini, kot jih imajo pri njih druge države (*Ibid.*): ZDA ima v Washingtonu 173 tujih veleposlaništev in 160 bilateralnih misij v tujini, Nemčija ima razmerje 147 proti 137, Italija 127 proti 118, Kanada 116 proti 93. To je avtor poimenoval mednarodna 'podpredstavljenost' (*under-representation*) (*Ibid.*). Male in mikro države pa želijo biti ponavadi čim bolj zastopane v tujini, saj nekatere pomembne velike države pri njih sploh ne odprejo svojih diplomatskih predstavništev.³⁸

Preverimo, kakšno je razmerje reciprocitete veleposlaništev pri malih državah. Podatki so predstavljeni v tabeli 3.1, kjer je z minusom označena razlika, ki pomeni več veleposlaništev neke države v tujini kot tujih doma. Male države razdeljene po skupinah glede na kontinent, na katerem se nahajajo. Najprej so predstavljene evropske države, nato afriške, azijske in ameriške male države. Za večino malih držav v tabeli 3.1 velja, da imajo doma manj veleposlaništev, kot pa imajo svojih v tujini. To nakazuje njihovo željo po čim večji zastopanosti v tujini. Trideset malih držav od izbranih štiridesetih je takšnih. Devet malih držav pa ima več tujih predstavništev na svojem ozemlju. Ena država (Sierra Leone) ima enako število svojih predstavništev v tujini kot tujih doma.

zaposlena le ena oseba (*Ibid.*). Vendar se v praksi to pojavi bolj izjemoma, ko se npr. misija šele vzpostavlja, ob njenem zaprtju ali v primeru nadomeščanja odsotnega dipomata (*Ibid.*).

³⁸ Poimenovanje 'mikro' države se uporablja za države, ki so manjše od malih. Ali Naseer Mohamed je v svoji raziskavi *The Diplomacy of Micro States* (2002) zapisal, da imajo pod 1,5 milijona prebivalcev in da so povečini otoške države v razvoju.

Tabela 3.1: Razmerje med številom veleposlaništev doma in v tujini

Država	Veleposlaništva		Razlika
	doma	v tujini	
EVROPA			
Albanija	27	32	- 5
Armenija	20	27	-7
Avstrija	112	81	31
Azerbajdžan	28	40	-12
Belgija	172	82	90
BIH	39	44	-5
Češka	78	88	-10
Danska	69	80	-11
Estonija	23	32	-9
Gruzija	23	35	-12
Hrvaška	42	53	-11
Irska	53	59	-6
Latvija	33	38	-5
Litva	26	41	-15
Madžarska	74	75	-1
Makedonija	23	31	-8
Moldavija	16	24	-8
Slovaška	36	58	-22
Slovenija	33	37	-4
Švica	80	100	-18
AFRIKA			
Burundi	11	18	-7

Država	Veleposlaništva		Razlika
	doma	v tujini	
Gambija	5	15	-10
Gv. Bissau	12	13	-1
Lesoto	4	12	-8
Ruanda	12	13	-1
Sierra Leone	11	11	0
Svazi	4	8	-4
Togo	12	12	3
AZIJA			
Butan	2	4	-2
Izrael	81	69	12
Jordanija	61	45	14
Kuvajt	63	39	14
Libanon	56	44	12
ZAE	64	32	32
AMERIKA			
Dominik. rep.	32	40	-8
Gvatemala	33	37	-4
Haiti	17	21	-4
Jamajka	20	14	6
Kostarika	34	42	-8
Panama	36	42	-6

Vir: Spletne strani zunanjih ministrstev malih držav (2007) in Europa World Yearbok (2007). Podatki za Gambijo, Kuvajt, Dominikansko republiko, Gambijo, Panamo in Libanon so bili pridobljeni iz: Embassyworld (2007a), Embassyworld (2007b), Embassyworld (2007c), Embassyworld (2007d), Embassyworld (2007e) in Embassyworld (2007f).

Azijske male države imajo razen Butana (ki ima samo dve tuji veleposlaništvi na svojem ozemlju, s svojo severno sosedo Kitajsko pa nima diplomatskih stikov) več tujih predstavništev doma.³⁹ Največja razlika med številom veleposlaništev doma in v tujini je med evropskimi državami, in sicer pri Belgiji. To lahko pojasnimo s sedežem evropskih ustanov v Belgiji. Belgija je bila vse od druge svetovne vojne naprej glasna zagovornica mednarodnega povezovanja in sodelovanja v Evropi (Europa World Yearbook 2007, 795). Je ustanovna članica številnih pomembnih mednarodnih organizacij, kot so NATO, Svet Evrope, Evropska unija (EU) in Ekonomska unija Benelux (*Ibid.*). Od povprečja malih držav odstopata še Avstrija in Švica, saj sta prav tako državi, kjer imajo svoj sedež pomembne

³⁹ Od l. 2000 ima Butan častni konzulat v Macau in od 2004 še v Hong Kongu (Ministrstvo za zunanje zadeve Kitajske 2008).

mednarodne organizacije. Med afriškimi državami so razlike - z izjemo Gambije in Lesota - med številom veleposlaništev doma in v tujini majhne.⁴⁰

3.2 Porazdelitev diplomatski predstavništev malih držav

V prejšnjem podpoglavju smo se ukvarjali z učinkovitostjo bilateralne diplomacije. Med drugim smo ugotovili razmerje med številom veleposlaništev doma in v tujini. V nadaljevanju pa nas bo zanimalo, kako je oblikovana mreža veleposlaništev malih držav v tujini. Preverili bomo, ali imajo male države večino svojih veleposlaništev v tujini razporejenih v mejah svojega kontinenta. Če se spomnimo hipoteze z začetka naloge: male države se zaradi svojih specifičnih lastnosti aktivno zunanjepolitično vključujejo predvsem v svojem regionalnem okolju, kar se kaže skozi njihovo bilateralno in multilateralno diplomacijo.

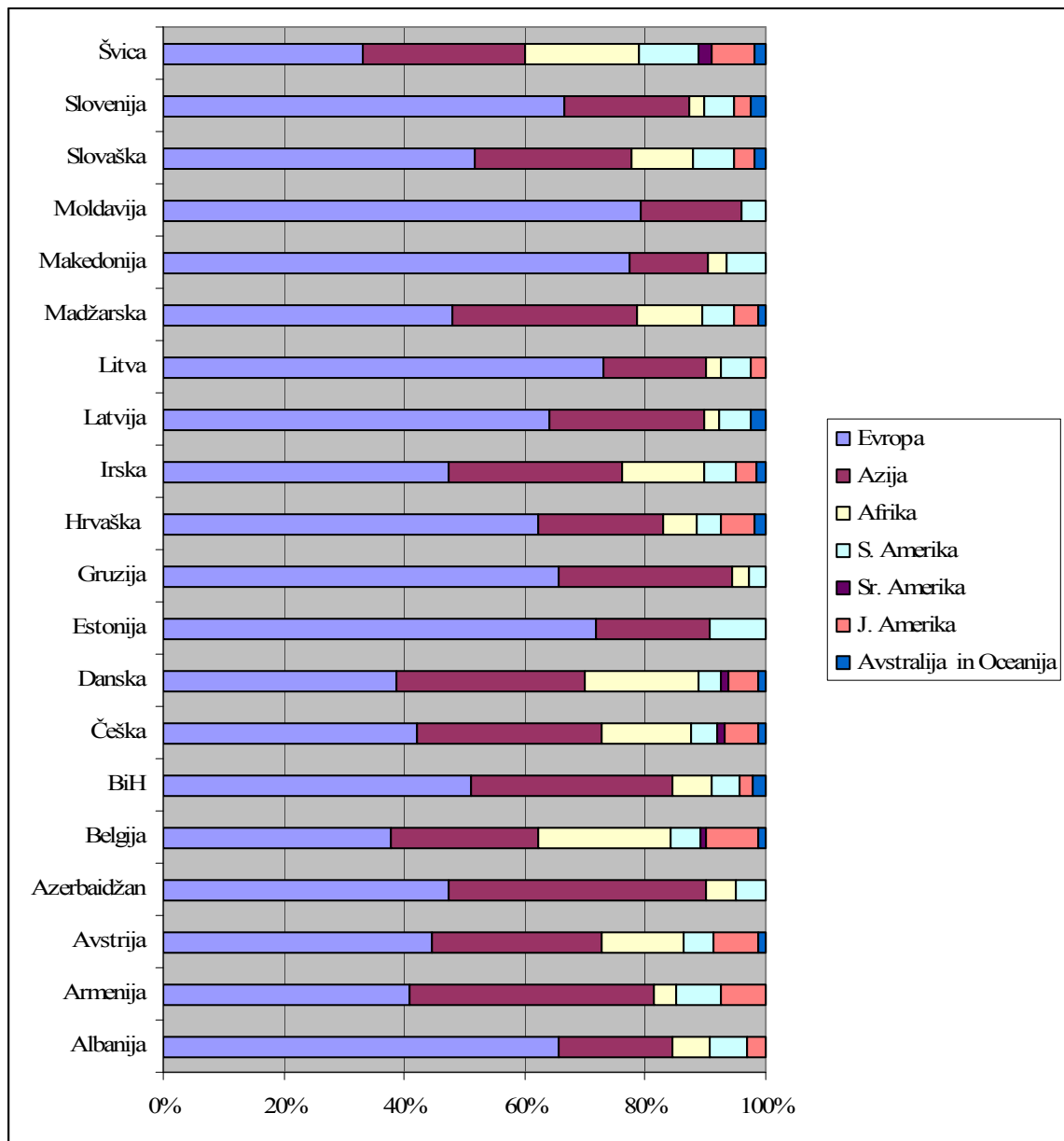
Tabela 3.2: Razporeditev veleposlaništev malih evropskih držav v tujini

	Države gostiteljice (po regijah)							skupaj
	Evropa	Azija	Afrika	Amerika			Avstralija in Oceanija	
				Severna	Sred.	Južna		
Albanija	21	6	2	2		1		32
Armenija	11	11	1	2		2		27
Avstrija	36	23	11	4		6	1	81
Azerbajdžan	19	17	2	2				40
Belgija	31	20	18	4	1	7	1	82
BiH	23	15	3	2		1	1	44
Češka	37	27	13	4	1	5	1	88
Danska	31	25	15	3	1	4	1	80
Estonija	23	6		3				32
Gruzija	23	10	1	1				35
Hrvaška	33	11	3	2		3	1	53
Irska	28	17	8	3		2	1	59
Latvija	25	10	1	2			1	38
Litva	30	7	1	2		1		41
Madžarska	36	23	8	4		3	1	75
Makedonija	24	4	1	2				31
Moldavija	19	4		1				24
Slovaška	30	15	6	4		2	1	58
Slovenija	25	8	1	2		1	1	38
Švica	33	27	19	10	2	7	2	100

Vir: Spletne strani ministrstev za zunanje zadeve evropskih malih držav (2007).

⁴⁰ Manjšo razliko med številom veleposlaništev je opaziti tudi pri nekaterih večjih državah, npr. Franciji (155 doma, 154 v tujini), Veliki Britaniji (149 proti 146), Rusiji (140 proti 140) in Japonski (123 proti 119) (Rana 2004, 18).

Graf 3.1: Delež veleposlaništev malih evropskih držav po kontinentih

Vir: Spletne strani ministrstev za zunanje zadeve evropskih malih držav (2007).

Med malimi evropskimi državami ima v tujini največ svojih diplomatskih predstavništev Švica (100). Češka ima v tujini 88 svojih veleposlaništev, čeprav bi glede na to, da je samostojna šele dobro desetletje, mogoče pričakovali manjšo številko. V tujini imata preko 80 svojih predstavništev še Avstrija in Belgija.

V tujini ima najmanjšo mrežo diplomatskih predstavništev Moldavija (24). Okoli 30 veleposlaništev pa imajo v tujini Albanija, Estonija in Makedonija.

Iz grafa 3.1 je razvidno, da imajo v Evropi razporejenih največji svojih veleposlaništev (več kot 70 %) Moldavija, Makedonija in Estonija. Najmanj svojih veleposlaništev imajo razporejenih po Evropi Švica, Danska in Belgija – le nekaj več kot 30 %, a so vseeno ti deleži v primerjavi z njihovo zastopanostjo na drugih kontinentih največji. Te tri države so boljše kot ostale evropske male države zastopane na ameriških kontinentih. Tako ima Švica na ameriških kontinentih 19 % svojih diplomatskih predstavništev, Avstrija 12 % in Belgija 15 %.

Male evropske države imajo poleg predstavništev v Evropi precejšen delež veleposlaništev odprtih tudi v Aziji. Najvišji delež imata kavkaški državi Armenija in Azerbajdžan. Armenija ima v Evropi in v Aziji 41 % veleposlaništev, Azerbajdžan pa 48-odstotni delež v Evropi in 43-odstotni delež veleposlaništev v Aziji. Njun interes po enakomerni zastopanosti na obeh kontinentih lahko pojasnimo z njuno geografsko lego na meji med kontinentoma. Tudi skozi zgodovino sta bili državi povezani tako z Evropo kot z Azijo. Litva, Latvija in Estonija, ki so tudi nekdanje sovjetske republike, pa imajo v Aziji precej manjši delež svojih veleposlaništev.

Še ena mala evropska država, ki pa ni neposredno zgodovinsko povezana s Sovjetsko zvezo, ima zelo visok delež svojih diplomatskih predstavništev v azijskih državah. To je BiH, kjer je večinska muslimanska vera. Za razliko od ostalih evropskih malih držav je vzpostavila kar dobro četrtno svojih diplomatskih predstavništev v tistih azijskih državah, kjer je večinska vera islam (29,5 %), prav tako je članica Organizacije islamske konference, ki povezuje države z muslimansko vero (OIC 2008). Ostali dve naslednici SFRJ, ki sta tudi mali državi, sta v Aziji bistveno manj zastopani: Hrvaška ima tam 5 % svojih veleposlaništev, Slovenija pa 19 %.

Evropske male države – z izjemo Češke (15 %) ter trojice Avstrije, Belgije in Švice – imajo le manjši delež svojih predstavništev v Afriki. Estonija in Moldavija pa v Afriki nimata svojega veleposlaništva.

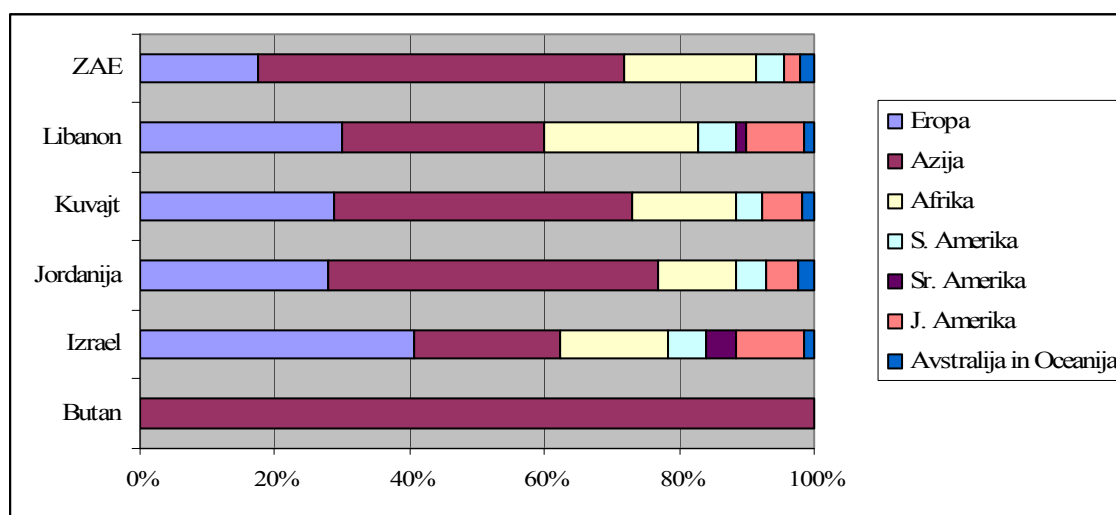
V skupini malih evropskih držav je 8 takšnih, ki nimajo svojega veleposlaništva v regiji Avstralija in Oceanija.

Tabela 3.3: Razporeditev veleposlaništev malih azijskih držav v tujini

	Države gostiteljice (po regijah)							skupaj
	Evropa	Azija	Afrika	Amerika			Avstralija in Oceanija	
				S	Sred.	J		
Butan		4						4
Izrael	28	15	11	4	3	7	1	69
Jordanija	12	21	5	2		2	1	43
Kuvajt	15	23	8	2		3	1	52
Libanon	21	21	16	4	1	6	1	70
ZAE	8	25	9	2		1	1	46

Vir: Spletne strani ministrstev za zunanje zadeve Butana, Jordanije in ZAE (2007) in Europa World Yearbook (2007). Podatki za Kuvajt in Libanon so iz Embassyworld (2007b) in Embassyworld (2007f).

Graf 3.2: Razporeditev veleposlaništev malih azijskih držav v tujini

Vir: Spletne strani ministrstev za zunanje zadeve Butana, Jordanije in ZAE (2007) in Europa World Yearbook (2007). Podatki za Kuvajt in Libanon so iz Embassyworld (2007b) in Embassyworld (2007f).

Poglejmo, kako imajo razporejena svoja veleposlaništva izbrane male azijske države. Najmanj veleposlaništev v tujini ima Butan, in sicer samo 4 veleposlaništva. Država je na lestvicah gospodarskih kazalcev BDP *per capita* (PPP) in HDI (tabela 2.1) uvrščena relativno nizko in je med gospodarsko najmanj uspešnimi na svetu. Zato bi bilo vzdrževanje dodatnih veleposlaništev v tujini verjetno strošek, ki bi si ga težko privoščili. Prav tako ga je v zunanji politiki dolgo zastopala sosednja Indija. Vsa 4 Butanova veleposlaništva se nahajajo v njegovi regiji – v Aziji.

Največ veleposlaništev ima Libanon, in sicer 70, čeprav je, če pogledamo iz ekonomskega vidika, na lestvici BDP *per capita* (PPP) uvrščen nižje kot ostale izbrane države npr. Kuvajt, ZAE in Izrael. Razen Izraela (21 %) imajo vse izbrane azijske države največ veleposlaništev razporejenih v svoji regiji. Sledijo veleposlaništva v evropskih državah, saj imajo tam male azijske države od 17 % (ZAE) in 29 % (Jordanija in Kuvajt) do 30 % (Libanon) svojih veleposlaništev, Izrael pa celo 41 %. Številna izraelska veleposlaništva v Ameriki in Evropi so bila vzpostavljena zaradi vzdrževanja stikov z judovsko diasporo, saj več kot polovica Judov živi zunaj izraelskih meja.⁴¹ Poleg tega pa ima Izrael v svoji regiji sovražne države: sosednji Sirija in Libanon ter ostale države, ki podpirajo Palestine (Encyclopaedia Britannica 2008c).⁴²

Na ameriških kontinentih imajo male azijske države manj veleposlaništev kot v Evropi – od 7 do 16 %, Izrael pa ima tam 20 % svojih veleposlaništev. Razen Butana imajo vse ostale male azijske države svoje veleposlaništvo tudi v regiji Avstralija in Oceanija.

Tabela 3.4: Razporeditev veleposlaništev malih afriških držav v tujini

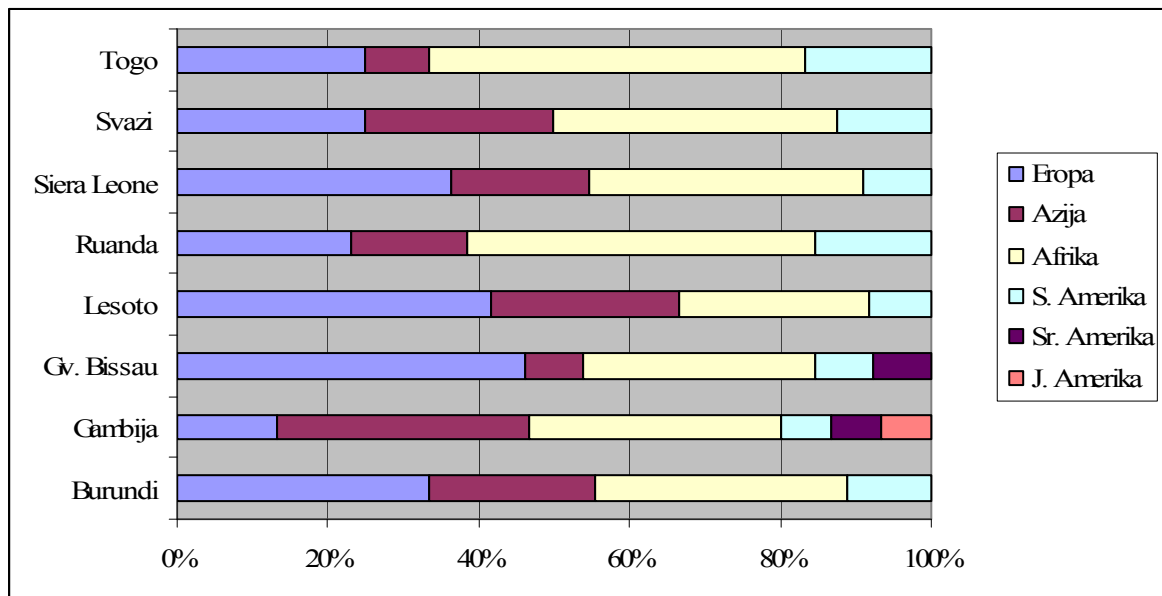
	Države gostiteljice (po regijah)						skupaj	
	Evropa	Azija	Afrika	Amerika				Avstralija in Oceanija
				S	Sred.	J		
Burundi	6	4	6	2			18	
Gambija	2	5	5	1	1	1	15	
Gv. Bissau	6	1	4	1	1		13	
Lesoto	5	3	3	1			12	
Ruanda	3	2	6	2			13	
Siera Leone	4	2	4	1			11	
Svazi	2	2	3	1			8	
Togo	3	1	6	2			12	

Vir: Spletne strani ministrstev za zunanje zadeve afriških malih držav (2007) in Europa World Yearbook (2007). Podatki za Gambijo so iz Embassyworld (2007a).

⁴¹ Po ocenah iz l. 2006 naj bi bilo na svetu okoli 13 milijonov Judov. Dobrih pet milijonov jih živi v Izraelu, nekaj manj v ZDA, potem sledijo še Francija, Kanada, Velika Britanija, Rusija, Argentina, Nemčija, Brazilija in ostale države (Judovska skupnost Slovenije 2008).

⁴² S sosednjim Egiptom sta sklenila premirje šele po tridesetih letih medsebojnih konfliktov (Encyclopaedia Britannica 2008c).

Graf 3.3: Razporeditev veleposlaništev malih afriških držav v tujini

Vir: Spletne strani ministrstev za zunanje zadeve afriških malih držav (2007) in Europa World Yearbook (2007). Podatki za Gambijo so iz Embassyworld (2007a).

Afriške male države imajo v tujini najmanj 8 (Svazi) in največ 18 (Burundi) veleposlaništev. Večina veleposlaništev je razporejena v Afriki, le Lesoto in Gvineja Bissau imata več veleposlaništev v Evropi kot v Afriki, njuna deleža sta več kot 40-odstotna. Togo ima polovico vseh veleposlaništev v Afriki, kar je največji delež med ostalimi malimi državami. Najmanj veleposlaništev v svoji regiji ima Lesoto (25 %).

Drugi kontinent, na katerem so afriške male države relativno dobro zastopane preko svojih veleposlaništev, je Evropa. Navezanost na Evropo je ostanek iz obdobja kolonialnega sistema. Razen v primeru Gambije (13 %) in Ruande (23 %) se v evropskih državah nahaja več kot četrtina veleposlaništev afriških malih držav.

Afriške male države so nekoliko manj zastopane v Aziji. Največji delež veleposlaništev imajo tam Gambija (33 %) ter Svazi in Lesoto (oba 25 %), slednji ima v Aziji enako število veleposlaništev kot v Afriki.

Na ameriškem kontinentu imajo male afriške države manj svojih veleposlaništev. V Latinski Ameriki ima svoje veleposlaništvo le Gambija. Poleg omenjenega ima še dve, ki sta v Srednji in Severni Ameriki, in ima zato Gambija med ostalimi afriškimi malimi državami največji delež svojih veleposlaništev na ameriških tleh. Ostale države so tam zastopane z enim ali dvema veleposlaništvoma.

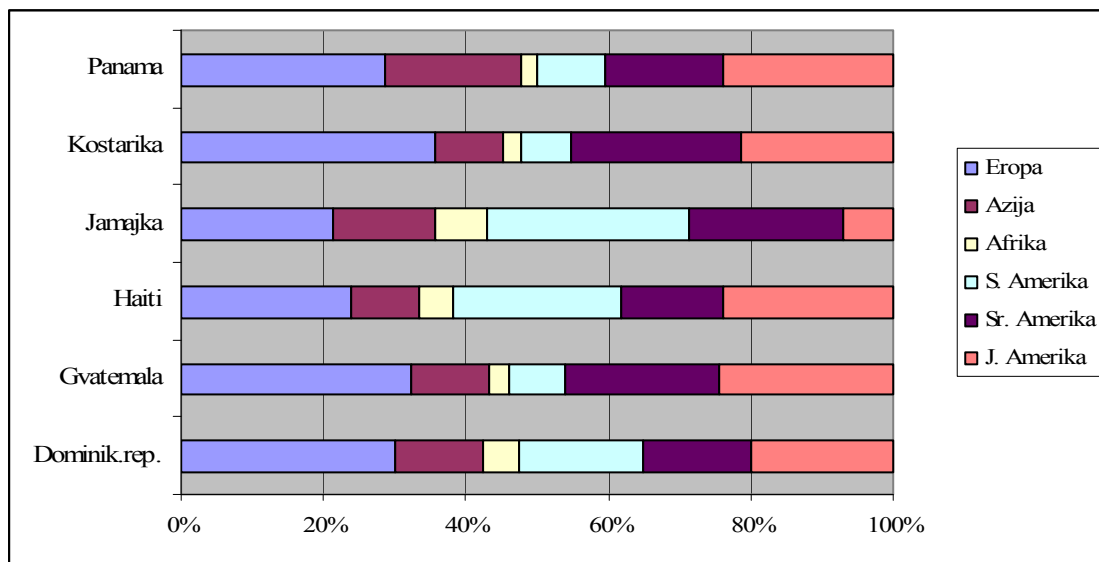
V Avstraliji in Oceaniji male afriške države niso vzpostavile svojih veleposlaništev.

Tabela 3.5: Razporeditev veleposlaništev malih ameriških držav v tujini

	Države gostiteljice (po regijah)							skupaj
	Evropa	Azija	Afrika	Amerika			Avstralija in Oceanija	
				S	Sred.	J		
Dominik. rep.	12	5	2	7	6	8		40
Gvatemala	12	4	1	3	8	9		37
Haiti	5	2	1	5	3	5		21
Jamajka	3	2	1	4	3	1		14
Kostarika	15	4	1	3	10	9		42
Panama	12	8	1	4	7	10		42

Vir: Spletne strani ministrstev za zunanje zadeve (2007), Europa World Yearbook (2007), podatki za Dominikansko republiko iz Embassyworld (2007c) in podatki za Panamo iz Embassyworld (2007e).

Graf 3.4: Razporeditev veleposlaništev malih ameriških držav v tujini

Vir: Spletne strani ministrstev za zunanje zadeve (2007), Europa World Yearbook (2007), podatki za Dominikansko republiko iz Embassyworld (2007c) in podatki za Panamo iz Embassyworld (2007e).

Vse male ameriške države se nahajajo v Srednji Ameriki (Jamajka, Haiti in Dominikanska republika so otoške države in jih imenujejo tudi karibske države). Vsaj polovico ali več svojih veleposlaništev imajo na ameriškem kontinentu.

Kot je razvidno iz grafa 3.4, imajo države podoben delež veleposlaništev v svoji neposredni okolici v Srednji Ameriki (od 15 do 20 %). Številčno imata največ veleposlaništev v tujini Kostarika in Panama, vsaka jih ima 42. Najmanj pa jih ima Jamajka, in sicer 14.

Veleposlaništva ameriških malih držav najdemo na vseh kontinentih, razen v Avstraliji in Oceaniji, kjer so tudi afriške male države brez svojih veleposlaništev.

Povezava z evropskim kontinentom izhaja podobno kot pri afriških državah iz zgodovine in evropske kolonizacije. Vse ameriške male države imajo v Evropi preko 20 % svojih veleposlaništev, interes po stikih z Evropo izhaja v prvi vrsti iz medsebojne trgovine. EU je namreč druga najpomembnejša trgovinska partnerica za Južno Ameriko in na prvem mestu pri izmenjavi z Mercosurjem (*Mercado Común del Sur*) (Evropska komisija 2008). Prav tako je EU prva po številu neposrednih tujih naložb v regiji (*Ibid.*) Odnosi EU z Južno (oz. Latinsko) Ameriko temeljijo na več bilateralnih in regionalnih sporazumih. Prav tako ima EU že od Rimske pogodbe posebne odnose z ACP-državami.

V Aziji imajo ameriške male države manj svojih predstavništev, med njimi ima največji delež svojih predstavništev Panama, in sicer jih ima tam 19 %. Sledi ji Jamajka, ki ima 2 veleposlaništvi v Aziji, vendar to predstavlja 14 % glede na njena vsa veleposlaništva v tujini. Dominikanska republika ima v Aziji 13 % veleposlaništev, ostale tri države pa imajo tam okoli 10-odstotni delež.

Na afriškem kontinentu imajo vse države, razen Paname, ki ima tam 2 veleposlaništvi, eno svoje veleposlaništvo.

3.3 Sklep

Diplomacija je sredstvo zunanje politike, ki je pisano na kožo malim državam. To je moč razbrati že iz Morgenthauovih zapisov. Piše namreč, da lahko sposobni diplomati vplivajo na izid pogajanj šibkejših držav z močnejšimi (Morgenthau 1948/1995, 242–3). Tudi Alan K. Henrikson (1999, 38–54) vidi primerjalno prednost malih držav v diplomaciji. Izoblikoval je tipologijo diplomacije. Male države lahko izbirajo med 10 tipi glede na okoliščine, v katerih se nahajajo. Njihova prednost je tudi ta, da so zelo prilagodljive in lahko med temi tipi hitro izbirajo, jih menjavajo ali po njegovih besedah vodijo 'pametno' diplomacijo (*clever diplomacy*).

V 3. poglavju smo se podrobneje spoznali s pojmom učinkovitosti diplomacije. Učinkovitost je mogoče meriti z več metodami, podrobneje pa so predstavljeni trije načini merjenja.

Po prvem načinu se izračuna razmerje med zaposlenimi na sedežu ministrstva in zaposlenimi na diplomatskih predstavništvih. Na zunanjem ministrstvu naj bi bilo zaposlenih

več ljudi kot na misijah v tujini, zato da sistem deluje. V nasprotnem primeru prihaja do težav pri širjenju informacij z ministrstva. Države se nagibajo k zmanjševanju števila svojih zaposlenih v tujini, saj je manjša diplomatska mreža lažje obvladljiva. Ugotovili smo, da je na sedežu slovenskega ministrstva za zunanje zadeve zaposlenih 300 ljudi, v tujini pa 252 oseb. Učinkovitost slovenske diplomacije je po tem načinu merjenja zadovoljiva.

Drug način merjenja učinkovitosti je povprečna velikost misije. Slovenija ima v povprečju 5,72 osebja na misijo (ta številka vključuje tako diplomatsko kot ostalo osebje). Po nekaterih ugotovitvah iz prakse naj bi bilo za malo državo priporočljivo število diplomatov, ki so zaposleni na misiji, vsaj 3–4.

Še zadnji primer merjenja učinkovitosti diplomacije je primerjava števila veleposlaništev v tujini s številom tujih veleposlaništev doma (reciprociteta). Iz primerjave je mogoče sklepati tudi na vpetost male države v mednarodne zadeve. Male države zaradi že omenjenih kadrovske in finančne omejitve zelo racionalno postavljajo svoja veleposlaništva. Kljub omejitvam želijo biti zadovoljivo zastopane v svetu. Izbrane male države imajo povečini več svojih predstavništev v tujini, kot jih imajo druge države pri njih. Izjemi sta le arabski izvozniki nafte Kuvajt in ZAE pa tudi preostale male države Bližnjega vzhoda, kot so Izrael, Jordanija in Libanon. V Evropi sta takšni mali državi Belgija in Avstrija, ki sta pomembni mednarodni stičišči, saj imajo na njunem ozemlju svoj sedež tako svetovne kot evropske mednarodne organizacije, gospodarske in trgovske družbe.

Za nove male države je, kot piše Jazbec (2001, 192), zgornja meja najbrž 50 misij v tujini, to pa pomeni, da je nujna souporaba drugih načinov predstavljanja: nerezidenčnih akreditacij, izkoriščanja mednarodnih konferenc za mreženje oz. vzpostavljanje stikov z drugimi državami, aktiviranja častnih konzulov.⁴³ Skozi poglavje smo še ugotovili, da sta mali državi z največjim številom veleposlaništev evropski državi: Švica (100) in Češka (88). Večina evropskih malih držav je svoja veleposlaništva razporedila po Evropi, manj po Ameriki in Aziji (tukaj imajo večji delež kavkaške države, ki so bile skozi zgodovino bolj kot ostale evropske države povezane z Azijo), nekaj predstavništev imajo v Afriki, najmanj pa so zastopane v Avstraliji in Oceaniji (8 držav tam nima svojih veleposlaništev).

Pri primerjavi veleposlaništev malih držav se pokaže tudi povezava med velikostjo mreže veleposlaništev in finančno zmožnostjo države. Zahodnoevropske države (Irska, Avstrija, Danska, Belgija in Švica), ki so med gospodarsko najrazvitejšimi na svetu, imajo tudi največ veleposlaništev v tujini. Po številu veleposlaništev jim sledijo države Bližnjega vzhoda, ki so

⁴³ Avtor ima s številko 50 v mislih skupno število veleposlaništev in konzulatov, za razliko od tega diplomskega dela, ki analizira samo število veleposlaništev.

sicer uvrščene najvišje na lestvici gospodarske uspešnosti. V tujini imajo najmanj svojih veleposlaništev afriške male države, ki so tudi najnižje na omenjeni lestvici gospodarske uspešnosti. Tako smo ugotovili, da obstaja povezava med številom veleposlaništev v tujini in gospodarsko uspešnostjo male države. Male države, ki imajo na razpolago več finančnih sredstev, lahko vzpostavijo in vzdržujejo več svojih diplomatskih predstavništev kot tiste male države, ki imajo manj teh sredstev.

Azijske države imajo podobno kot evropske največ veleposlaništev v svoji regiji (izjema je le Izrael, ki ima v svoji regiji sovražne države, poleg tega tudi več kot polovica Judov živi izven izraelskih meja). Azijska mala država Butan ima med vsemi obravnavanimi malimi državami najmanj veleposlaništev v tujini. Ima 4 veleposlaništva in vsa se nahajajo v Aziji.

Afriške male države, ki so najmanj gospodarsko uspešne med ostalimi malimi državami, imajo po pričakovanjih največ veleposlaništev v svoji regiji, poleg tega pa tudi v Evropi, kar je posledica kolonialne dediščine. V regiji Avstralija in Oceanija niso vzpostavile svojih veleposlaništev, prav tako kot ameriške male države. Slednje so podobno kot afriške male države ohranile stike (predvsem trgovinsko sodelovanje) z nekdanjimi kolonizatorkami v Evropi.

Sklenemo lahko, da imajo male države (z nekaj izjemami) največ svojih veleposlaništev razporejenih v svoji regiji. Razporeditev v ostalih regijah pa narekujejo zunanjepolitični interesi, finančne sposobnosti za vzdrževanje veleposlaništev, zgodovinski spomin ali pa ekonomsko sodelovanje.

4 MALE DRŽAVE IN MEDNARODNE ORGANIZACIJE

Zakaj se male države vključujejo v mednarodne organizacije? Geser (v Jazbec 2001, 90–1) meni, da lahko mala država s članstvom v multilateralni tvorbi pridobi določene koristi. Članstvo ji omogoča, da bolj učinkovito uporablja svoja omejena sredstva, večja mrežo poznanstev in mednarodnih stikov na določenem interesnem področju, in to z minimalnim povečanjem svojega prispevka v organizaciji (*Ibid.*). Vključenost v procese mednarodne integracije omogoča malim državam, da kompenzirajo svoj primanjkljaj na področju ekonomije in varnosti.

Glede vprašanja o varnosti države Petrič (1996, 883) trdi, da se male države ne morejo zanašati na lastno moč, zato si morajo prizadevati za urejene odnose z najbližjimi sosednjimi

državami in se vključevati v razna zavezništva (*Ibid.*). Götschel (2000, 4) pa piše, da se številne male države poskušajo uveljaviti z aktivnim udejstvovanjem v mednarodnih organizacijah predvsem na področju spoštovanja človekovih pravic, razvoja mednarodnega prava in miroljubnega reševanja sporov. Nas bo zanimalo predvsem, v kakšnih tipih mednarodnih organizacij so včlanjene izbrane male države. Sicer obstaja več tipologij mednarodnih organizacij, mi bomo sledili Benkovi (2000, 188) delitvi mednarodnih organizacij glede na njihovo področje delovanja (v geografskem smislu).⁴⁴ Interes malih držav za vključevanje v mednarodne organizacije je »/.../ po eni stani vezan na skoraj že absolut članstva v OZN kot univerzalni mednarodni organizaciji, po drugi strani pa še na razne druge, kot so npr. specializirane, regionalne itd.« (Jazbec 2002, 74–5).

Pogledali si bomo male države najprej kot članice v mednarodnih univerzalnih in nato še v regionalnih organizacijah.⁴⁵ Na podlagi teh podatkov bomo potegnili vzporednice o aktivni udeležbi malih držav pri urejanju določenih področij v mednarodnem okolju.

4.1 Organizacija Združenih narodov in male države

OZN je najbolj poznana univerzalna organizacija. Male države so bile prisotne že pri njenem nastajanju na konferenci v San Franciscu leta 1945. Njihovo mnenje sicer ni bilo odločilno, so pa imele priložnost za razpravo in so opozorile na nepravilno glasovalno formulo v Varnostnem svetu, kjer ima pet stalnih članic privilegiran položaj in ni jasno določena uporaba veta v specifičnih situacijah (Benett in Oliver 2002, 54). Ravno po njihovi zaslugi pa sta bila v Ustanovno listino vključena pravica do samoobrambe v primeru blokade Varnostnega sveta (51. člen) in dodano poglavje XI. z naslovom Deklaracija o nesamostojnih ozemljih (*Declaration Regarding Non-Self-Governing Territories*) (Bennet in Oliver 2002, 56).⁴⁶ Tudi šest desetletij kasneje ostaja za male

⁴⁴ Benko (2000, 187) omenja klasifikacijo mednarodnih organizacij na podlagi treh kriterijev: 1. objekta delovanja, 2. kompetencah, ki jih posedujejo in 3. področju delovanja (v geografskem smislu). Glede na te kriterije lahko mednarodne organizacije delimo na: 1. splošne in posebne, 2. kooperativne in integrativne ter 3. univerzalne in regionalne. (*Ibid.*)

⁴⁵ Tukaj doda Benko (2000, 188) tudi pomembno misel, da regionalizem ne pomeni izključno samo geografske bližine in ekonomske soodvisnosti, ampak imajo težo pri odločanju o članstvu tudi ostale določene lastnosti, kot so »zgodovinski spomin, moč in blaginja, kulturne in etnične tradicije, hkrati s političnimi in ideološkimi preferencami«.

⁴⁶ Bennett in Oliver (2002, 56) pišeta, da je ta deklaracija listina pravic vseh politično odvisnih narodov. Pri opavljanju teh ozemelj naj bi bil interes prebivalcev na prvem mestu in kolonialne sile obvezuje, da spodbujajo njihov politični, ekonomski, socialni in izobrazbeni napredek (*Ibid.*). Generalnemu sekretarju so morale upravjalke ozemelj dostavljati letna poročila (*Ibid.*). Skrb za politično odvisne narode je ostala

države OZN »... pomembno torišče političnega in praktičnega mednarodnega delovanja« (Kosin 2001, 951).

Združeni narodi, kot piše Jazbec (2002, 57), predstavljajo »edinstveno politično areno kontinuirane manifestivnosti majhnih držav /.../«. Njihov glas v Generalni skupščini je enakovreden ostalim državam (*Ibid.*). Male države lahko znotraj OZN in njenih številnih agencij navežejo stike z ostalimi državami, ne da bi jim bilo potrebno vzpostavljati in vzdrževati bilateralna diplomatska predstavništva.

Najmlajša država članica OZN je Črna gora, v organizacijo je bila sprejeta leta 2006, OZN pa od takrat šteje 192 držav članic (OZN 2008). Vse male države, s katerimi smo se srečali v prejšnjem poglavju, so članice OZN. Predstavljen je pregled z letnico vključitve v organizacijo:

Tabela 4.1: Članstvo v OZN

Leto	Vseh članic	Novе članice v OZN
1945	51	Belgija, Kostarika, Kuba, Danska, Dominikanska republika, Gvatemala, Haiti, Libanon, Panama
1949	59	Izrael
1955	76	Albanija, Avstrija, Madžarska, Irska, Jordanija
1960	99	Togo
1961	104	Siera Leone
1962	110	Burundi, Jamajka, Ruanda
1963	113	Kuvajt
1965	117	Gambija
1966	122	Lesoto
1968	126	Svazi
1971	132	Butan, ZAE
1974	138	Gvineja Bissau
1991	166	Estonija, Latvija, Litva
1992	179	Armenija, Azerbajdžan, BIH, Hrvaška, Gruzija, Moldavija, Slovenija
1993	184	Češka, Slovaška, Makedonija
2002	191	Švica

Vir: OZN (2008).

prisetna v sistemu Združenih narodov in leta 1960 doživela svoj vrhunec v deklaraciji Generalne skupščine, ki vsem narodom priznava pravico do neodvisnosti in samoodločbe (Bennett in Oliver 2002, 56).

Male države so vključene v geografske skupine znotraj organizacije, prav tako pa delujejo tudi v okviru drugih skupin: Skupine 77, skupine neuvrščenih, afriško-azijske skupine, v okviru skupine SIDS (*Small Island Developing States*).

4.2 Regionalne organizacije

Male države se v svojem mednarodnem delovanju zaradi finančnih in kadrovskih omejitev osredotočijo predvsem na svoje bližnje okolje. Pomemben prostor za uresničevanje njihovih zunanjepolitičnih interesov predstavljajo regionalne organizacije.

Najbolj razvita regionalna organizacija, katere institucije imajo celo nadnacionalne pristojnosti, je EU (Karns in Mingst 2004, 145). Organizacije v Aziji, Afriki, na Bližnjem vzhodu in v Latinski Ameriki so precej manj razvite, čeprav so nekatere starejše kot EU (*Ibid.*).

Afrika je za razliko od Latinske Amerike in Bližnjega vzhoda zelo etnično, jezikovno in kulturno raznolika (Bučar 1993, 30). Zato je bilo regionalno povezovanje na tej celini v veliko primerih kratkotrajno (*Ibid.*). Med vzroki Bučar (1993, 30) omeni »/.../prenašanje izkušenj iz razvitega v nerazvit svet, nerazvitost gospodarskega in političnega sistema, kolonialna dediščina, politični odpori vsled možne izgube komaj pridobljene državne nacionalne suverenosti«.

Regionalizem v Aziji je v primerjavi z Evropo bolj neformalen, s periodičnimi srečanji, odločanjem na podlagi konsenza, neformalnimi dogovori in tudi obvezami sodelujočih držav (Karns in Mingst 2004, 150).

Na ameriškem kontinentu se je ideja o regionalizaciji prvič pojavila že v 19. stoletju s Simonom Bolivarjem in njegovim sklicem Panamskega kongresa leta 1826 (Karns in Mingst 2004, 176). Kasneje (50. in 60. leta) so se manjše ameriške države zaradi hegemonije ZDA in številnih enostranskih intervencij te države predvsem na območju Karibov in Srednje Amerike bolj previdno odločale glede vstopanja v regionalne povezave (Karns in Mingst 2004, 177). V Latinski Ameriki je tudi zato precej pogosto sodelovanje med nekaj državami (torej ne vsemi, ki so na kontinentu), ki so ustanovile subregionalne organizacije.⁴⁷

⁴⁷ Takšne subregionalne organizacije so Mercosur (Argentina, Brazilija, Urugvaj, Paragvaj), Skupina treh (Mehika, Kolumbija in Venezuela), Skupina Andean (Venezuela, Ekvador, Peru, Kolumbija, Bolivija), CACM in CARICOM (Karns in Mingst 2004, 178).

V preteklih petdesetih letih je regionalizacija potekala v dveh delih. Najprej okoli leta 1960, ko je potekala evropska integracija, ki so jo bolj ali manj uspešno posnemale še ostale države, in v poznih 80. letih prejšnjega stoletja, ki so jo vzpodbudile svetovne gospodarske spremembe, preoblikovanje Sovjetske zveze in Vzhodne Evrope ter negotovost glede Urugvajskih pogajanj o svetovni trgovini (Karns in Mingst 2004, 151–3).

Tabela 4.2: Dva vala regionalizacije

PRVI VAL: 50. in 60. leta	
Evropa in Sovjetski blok	Latinska Amerika
NATO (1949–) Zahodnoevropska unija (1955–) Varšavski pakt (1955–91) Svet Evrope (1948–) Evropska skupnost za premog in jeklo (ECSC) (1952–) Evropska skupnost za jedrsko energijo (EURATOM) (1958–) Evropska gospodarska skupnost (EGS) (1958–) Svet za medsebojno ekonomsko asistenco (COMECON) (1948–91)	Organizacija ameriških držav (OAS) (1948–) RIO Pakt (1947–) Skupni trg Srednje Amerike (1961–) Skupnost Adean (1969–) Karibska skupnost (CARICOM) (1973–) Latinskoameriška cona svobodne trgovine (LAFTA) (1969–80)
	Afrika
	Organizacija afriške enotnosti (OAU) (1964–2002) Afriška unija (AU) (2002–)
Zahodna in Vzhodna Azija	Bližnji vzhod
CENTO (1950-ta) SEATO (1954–75) Združenje jugovzhodnih azijskih držav (ASEAN) (1967–)	Arabska liga (1947–)
DRUGI VAL: 80. in 90. leta	
Evropa	Latinska Amerika
Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi (CSCE) (1975–) Evropska unija (EGS-EU) (1992–) Skupnost neodvisnih držav (CIS) (1991–)	Mercosur (1991–) Ameriško prostocarinsko območje (FTAA) (1994–) Severnoameriško prostocarinsko območje (NAFTA) (1993–)
Azija in Pacifik	Afrika
Azijsko-Pacifiško ekonomsko sodelovanje (APEC) (1989–) Regionalni forum ASEAN (ARF) (1994–)	Ekonomska skupnost zahodnoafriških držav (ECOWAS) (1975–) Južnoafriška razvojna skupnost (SADC) (1992) Skupni trg Vzhodne in Južne Afrike (COMESA) (1994–)
Bližnji vzhod	
Svet za sodelovanje v Zalivu (GCC) (1981–)	

Vir: Karns in Mingst (2004, 152).

Kakšna je lahko vloga malih držav tako v univerzalni kot v regionalni organizaciji? Male države dobijo v mednarodnih organizacijah priložnost, da sodelujejo z ostalimi državami in soodločajo o določenih vprašanjih, kar ne bi bilo mogoče, če ne bi bile včlanjene v

organizacijo (Jazbec 2001, 75). Lahko celo sodelujejo v najvišjih izvršilnih organih organizacij (Ibid.). Primera sta npr. Slovenija kot nestalna članica Varnostnega sveta OZN (za obdobje 1998–9), predsedujoča OVSE (2005) in predsedujoča Svetu EU (prva polovica leta 2008) (Stalno predstavništvo Republike Slovenije pri OZN v New Yorku 2008). Mala država postane prepoznavna, sodeluje pri procesu odločanja, je del najvišjih organov, ki sprejemajo odločitve o svetovnem miru (Jazbec 2001, 75), a moramo dodati tudi to, da se takšne priložnosti vodenja ne ponudijo pogosto.

V mednarodne organizacije so vključene tudi večje države. Te imajo ravno tako kot male države začrtane svoje cilje, ki jih želijo doseči kot članice določene mednarodne organizacije. Če ne bi imele nobenih koristi od povezovanja, potem verjetno ne bi bile del organizacije. Mednarodne organizacije prinašajo koristi tako velikim kot malim državam.

Regionalne organizacije imajo svoje voditelje. Bodisi je to neka oseba, ena ali več držav ali sekretariat, ki usmerja in spodbuja sodelovanje (Karns in Mingst 2004, 150). V evropskem regionalizmu so takšno vlogo odigrali Jean Monnet, Francija in Nemčija, medtem ko so bili nekoliko kasneje motorji evropske integracije Evropska komisija in Sodišče Evropskih skupnosti (Ibid.). V organizaciji ASEAN je igrala pomembno vlogo Indonezija, v APEC-u pa Avstralija in Japonska (Ibid.). Egipt je bil regionalni vodja v Arabski ligi, ZDA pri ustanavljanju organizacije NATO in OAS, Kanada pa je predlagala ustanovitev organizacije NAFTA.

Bolj optimistično je zapisal Petrič (1996, 889), in sicer je »/.../pogoj za uspešno zunanjo politiko majhne države /.../, da zna najti prostor in možnosti za uresničitev lastnih ciljev s tem, da se kreativno prilagaja dogajanjem in procesom v mednarodni skupnosti, da zna najti pravi čas, prave priložnosti ter prava sredstva in pravo podporo za uveljavljanje lastnih ciljev.«

Tudi Geser (v Jazbec 2001, 90–1) vidi potencial za delovanje malih držav znotraj mednarodnih organizacij. Male države tako bolje izkoristijo svoje omejene vire (Ibid.).

Vseh 40 izbranih malih držav se vključuje v večje regionalne organizacije na svojem kontinentu. Najbolj so prisotne v regionalnih organizacijah, ki so našteje v tabeli 4.3.

Tabela 4.3 Članstvo malih držav v večjih regionalnih organizacijah

Regionalna mednarodna organizacija	Članice male države	
Večnamenske	AU	Burundi, Gambija, Gvineja Bissau, Lesoto, Ruanda, Sierra Leone, Svazi, Togo
	GCC	Kuvat, ZAE
	Arabska liga	Jordanija, Libanon, Kuvajt, ZAE
	SAARC	Butan
	Svet Evrope	Albanija, Armenija, Avstrija, Azerbajdžan, Belgija, BIH, Hvaška, Češka, Danska, Estonija, Madžarska, Gruzija, Irska, Latvija, Litva, Makedonija, Moldavija, Nizozemska, Slovaška, Slovenija, Švica
	Nordijski svet	Danska
	EU	Avstrija, Belgija, Češka, Danska, Estonija, Madžarska, Irska, Latvija, Litva, Nizozemska, Slovaška, Slovenija
	OVSE	Albanija, Armenija, Avstrija, Azerbajdžan, Belgija, BIH, Hvaška, Češka, Danska, Estonija, Madžarska, Gruzija, Irska, Latvija, Litva, Makedonija, Moldavija, Nizozemska, Slovaška, Slovenija, Švica
	CIS	Armenija, Azerbajdžan, Moldavija
	CARICOM	Haiti, Jamajka (status države opazovalke ima Dominikanska republika)
Zaveznitva	NATO	Belgija, Češka, Danska, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Nizozemska, Slovaška, Slovenija
	WEU	Belgija, Luksemburg, Nizozemska; pridruženi članici: Češka in Madžarska; opazovalke: Avstrija, Danska, Irska; pridružene partnerice: Estonija, Litva, Latvija, Slovaška, Slovenija
	CACM	Gvatemala, Kostarika
Funkcionalne organizacije	African Development Bank	Ruanda, Lesoto, Svazi, Gambija, Gvineja-Bissau, Sierra Leone, Togo
	ECOWAS	Gambija, Gvineja-Bissau, Sierra Leone
	SADC	Lesoto, Svazi
	Colombo Plan	Butan
	Asian Development Bank	Armenija, Azerbajdžan, Butan, Gruzija
	OPEC	Kuvajt, ZAE
	EBRD	Albanija, Armenija, Azerbajdžan, BIH, Hrvaška, Češka, Estonija, Gruzija, Madžarska, Latvija, Litva, Makedonija, Moldavija, Slovaška, Slovenija
	EFTA	Švica
	OECD	Belgija, Češka, Madžarska, Irska, Nizozemska, Švica, Avstrija, Danska, Slovaška; kandidatke: Slovenija, Estonija, Izrael
	Nordic Investment Bank	Danska, Litva, Latvija, Estonija

Viri: AU (2008), Arabska liga (2008), GCC (2008), SAARC (2008), Commonwealth (2008), Nordijski svet (2008), Svet Evrope (2008), OVSE (2008), CIS (2007), CARICOM (2008), NATO (2008), WEU (2008), CACM (2008), African Development Bank (2008), ECOWAS (2008), SADC (2008), Colombo Plan (2008), Asian Development Bank (2008), OPEC (2008), EBRD (2008), EU (2008), EFTA (2008), OECD (2008), Nordic Investment Bank (2008).

4.3 Sklep

Male države imajo v okviru mednarodnih organizacij možnost, da brez dodatnih stroškov razširijo svojo mrežo poznanstev in aktivno delujejo v določenem interesnem območju. V takšnem mednarodnem okolju so pogoji za delovanje enaki (z določenimi izjemami, npr. stalni sedež v Varnostnem svetu OZN zaseda samo pet držav, ostalim je na voljo le status nestalne države članice). Male države imajo lahko v takšnem mednarodnem okolju boljše zunanjepolitično izhodišče, ker jih fizične lastnosti ne omejujejo in lahko celo povečajo svojo veljavo. Teme, s katerimi se ukvarjajo v mednarodnih organizacijah so: človekove pravice, mednarodno pravo in miroljubno reševanje sporov.

Male države se vključujejo tako v univerzalno organizacijo OZN in v skupine, ki so izoblikovane znotraj nje (geografske skupine, afriško-azijska skupina, skupina neuvrščeni, SIDS), kot v regionalne organizacije. Članstvo v OZN je vstopnica v mednarodni prostor, v katerem članice za vzdrževanje medsebojnih odnosov ne potrebujejo diplomatskih predstavništva.

Prav zaradi omejenih sredstev, ki so jim na razpolago, so interesi malih držav omejeni na bližnje mednarodno okolje. Male države so nagnjene k sodelovanju v svoji okolici in delujejo tudi znotraj medvladnih regionalnih organizacij. Te so nastajale v dveh valih, najprej v 50. letih 20. stoletja, ko je potekalo povezovanje evropskih držav, nato pa še v 80. letih, ko je prišlo z razpadom Sovjetske zveze do večjih sprememb na vzhodu Evrope. Regionalne organizacije pa z izjemo EU nimajo ustanov, ki bi imele naddržavne pristojnosti. Na ostalih kontinentih je bila intenzivnost povezovanja znotraj regij pogojena z zgodovinskim spominom (kolonizacija v primeru Afrike in Latinske Amerike in kasneje še hegemonija ZDA v Latinski Ameriki), raznolikostjo držav in voljo držav do prenosa dela suverenosti na ustanove organizacije.

Kot smo že ugotovili, lahko male države udeležijo svoje cilje v mednarodni skupnosti, če sledijo pametni diplomaciji. Podobno taktiko uporabljajo tudi v regionalnih povezavah, kjer lahko bolje uporabijo omejena sredstva in izkoristijo priložnosti, da uresničijo svoje cilje in sodelujejo z državami, s katerimi delijo podobne interese.

Po vsem napisanem v prid članstvu malih držav v mednarodnih organizacijah, bi lahko prehitro sklepali, da so članice, ki jim povezovanje z ostalimi državami prinaša določene koristi, predvsem male države. Ne smemo pozabiti, da se tudi velike države vključujejo v mednarodne organizacije. Tudi njim prinaša članstvo določene ugodnosti.

ZAKLJUČEK

V diplomskem delu sem želela ugotoviti, kako specifične lastnosti malih držav vplivajo na njihovo vpetost v mednarodno okolje. Sestavila sem operacionalno definicijo malih držav na podlagi dveh kvantitativnih kriterijev: števila prebivalstva in velikosti ozemlja. Tako sem oblikovala skupino štiridesetih malih držav, ki se nahajajo na evropskem, afriškem, azijskem in ameriškem kontinentu.

Najprej sem preverila, kako imajo izbrane male države porazdeljena svoja veleposlaništva. Ugotovila sem, da jih imajo res največ v svoji okolici. Izjema so le tri države. Izrael je edina azijska mala država, ki ima več veleposlaništev v Evropi in ZDA kot pa v svoji okolici. V svoji regiji ima namreč sovražne države, poleg tega pa mu takšna mreža omogoča, da vzdržuje stike z judovsko diasporo. V Evropi imata večino svojih veleposlaništev tudi mali afriški državi Togo in Gvineja Bissau. Njuna navezanost na Evropo je dediščina kolonialnega sistema. Razporeditev veleposlaništev malih držav v ostalih regijah pa narekujejo zgodovinski spomin in različni interesi: zunanjepolitični, kulturni, verski ali gospodarski.

Nato sem ugotovila, da je število veleposlaništev pri malih evropskih in ameriških državah odvisno tudi od starosti države. Izkazalo se je, da imajo starejše države, ki imajo daljšo diplomatsko tradicijo, več veleposlaništev kot mlajše. Izjeme so le mlajše evropske države, ki so 'podedovale' diplomatsko infrastrukturo, administracijo in prakso od nekdanjih imperijev, del katerih so bile. Kot primer je omenjena Češka, ki ima 88 veleposlaništev, njena sosedna Slovaška, ki je bila nekoč prav tako del Češkoslovaške, pa 58 veleposlaništev. Afriških in azijskih malih držav ne moremo deliti na starejše in mlajše, saj so nastale ob približno enakem času, zato zanje hipoteze o povezanosti starosti države in števila veleposlaništev ne moremo preverjati.

Ker sem imela na voljo podatke o slovenskih diplomatskih predstavništvi v tujini, sem jih uporabila še za izračun učinkovitosti diplomacije. Po izmerljivih kriterijih – številu zaposlenih na Ministrstvu za zunanje zadeve Republike Slovenije in številu oseb, ki delajo na slovenskih diplomatskih predstavništvi v tujini – je slovenska diplomacija učinkovita. Ampak naj takšen teoretičen izračun ne zavede bralca. V praksi je učinkovitost diplomacije odvisna predvsem od kvalitetnega dela ministrstva, ki z napotki in informacijami oskrbuje diplomate v tujini.

V diplomskem delu sem ugotovila tudi povezavo med gospodarsko uspešnostjo male države in številom veleposlaništev, ki jih je vzpostavila v tujini. Mala država, ki ima na

razpolago več finančnih sredstev, lahko vzpostavi in vzdržuje več veleposlaništev v tujini (primer so zahodnoevropske male države in države Bližnjega vzhoda). Tista država, ki ima na voljo manj sredstev, ima tudi manj svojih veleposlaništev v tujini (takšne so afriške male države).

Vpetost male države v mednarodno okolje sem preverjala s primerjavo med številom tujih predstavništev na njenem ozemlju in številom njenih veleposlaništev v tujini. Trideset od izbranih štiridesetih malih držav ima večje število svojih veleposlaništev v tujini. Želijo biti čim bolj zastopane v tujini, ker nekatere pomembne velike države nimajo svojih diplomatskih predstavništev pri njih.

Hipoteze, da se male države zaradi svojih specifičnih lastnosti aktivno zunanjepolitično vključujejo predvsem v svojem regionalnem okolju, kar se kaže skozi njihovo bilateralno in multilateralno diplomacijo, ne morem v celoti potrditi. Bilateralna diplomacija malih držav res nakazuje njihove aktivnosti v regionalnem okolju. Vendar pa tega v primeru multilateralne diplomacije samo na podlagi ugotovitev iz diplomskega dela ne moremo trditi. Čeprav male države sodelujejo v regionalnih in drugih interesnih skupinah OZN in so članice medvladnih regionalnih organizacij, so članice teh organizacij tudi večje države. Sodelovanje v mednarodnih povezavah prinaša določene prednosti vsem državam ne glede na njihovo velikost. Da bi dobili odgovora na vprašanja, kako zelo aktivne so male države v regionalnih organizacijah in kako se znotraj njih ukvarjajo z določenimi regionalnimi temami in problemi, bi morali opraviti daljšo časovno analizo, na manjšem vzorcu držav, kot je bil uporabljen v tem diplomskem delu in analizirati področja, na katerih so bile male države najbolj aktivne.

PRILOGA: Pregled diplomatskih konzularnih predstavništev Slovenije in število zaposlenih v letu 2007

Zap. št.	država	sedež	zaposleni							skupaj				
			veleposl. minister	poobl. minister	ministrski svetovalec	svetovalec	I.sekr.	II.sekr.	III.sekr.	ataše	voznik varnostn.	ostali zapos.		
1.	Turčija	Ankara	1			1								2
2.	Grčija	Atene	1			1								2
3.	Nemčija	Berlin	1	1		2	3			1			1	9
		Bonn	1		1					1				3
4.	Slovaška	Bratislava	1				1							2
5.	Belgija	Brusej	1			2	1	1			1			6
6.	Madžarska	Budimpešta	1			2				1		1		5
7.	Argentina	Buenos Aires	1			1				1				3
8.	Romunija	Bukarešta	1	1										2
9.	Avstralija	Canberra	1			1				1				3
10.	Irska	Dublin	1			1								2
11.	Avstrija	Dunaj	1		2	3				2		1		9
12.	Nizozemska	Haag	1			1				1				3
13.	Finska	Helsinki	1			1								2
14.	Egipt	Kairo	1			1				1				4
15.	Ukrajina	Kijev	1			1				1		1		6
16.	Danska	Kopenhagen	1			1				1				4
17.	Portugalska	Lizbona	1			1				1				4
18.	Velika Britanija	London	1	1		1				1		2		7
19.	Španija	Madrid	1			1								2
20.	Kanada	Ottawa	1			2								3
21.	Rusija	Moskva	1	1	1	2	1	1		1				8
22.	Indija	New Delhi	1		1	1				1		1		5
23.	Francija	Pariz	1	1		1				3				6
24.	Kitajska	Peking	1			3								5
25.	Črna Gora	Podgorica	1							1		1		4
26.	Češka	Praga	1			2				1		1		4

Vir: MZZ, interno gradivo (2007)

Zap. št.	država	sedež	zaposleni										skupaj			
			veleposl.	poobl. minister	ministrski svetovalec	svetovalec	I.sekr.	II.sekr.	III.sekr.	ataše	voznik varnostn.	ostali zapos.				
27.	Južnoafriška R.	Pretoria	1													1
28.	Italija	Rim	1		1			1	1							4
29.	BIH	Sarajevo	1			2		1	1	3				1		9
30.	Makedonija	Skopje	1			1		1	1	1				1		6
31.	Švedska	Stockholm	1			1		1	1	1						4
32.	Iran	Teheran	1		1					1						3
33.	Izrael	Tel Aviv	1		1			1								3
34.	Japonska	Tokio	1	1						1						3
35.	Poljska	Varšava	1			1			1							3
36.	Sveti sedež	Vatikan	1							1						2
37.	ZDA	Washington	1	1		2		2	2	1	1			1		8
38.	Hrvaška	Zagreb	1	2		1		2	2	1	1			1		9
Vsi zaposleni v tujini skupaj																265

Vir: MZZ, interno gradivo (2007).

LITERATURA

African Development Bank. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.afdb.org> (28. avgust 2008).

Arabska liga. 2008. *Member states*. Dostopno prek: <http://www.arableagueonline.org> (29. avgust 2008).

Asian Development Bank. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.asdb.org> (29. avgust 2008).

AU. 2008. *Member states*. Dostopno prek: <http://www.africa-union.org/root/AU/MemberStates/map.htm> (29. avgust 2008).

Batora, Jozef. 2003. Does the European Union Transform the Institution of Diplomacy? *Clingendael Discussion Papers in Diplomacy* (87). Dostopno prek: http://www.clingendael.nl/publications/2003/200330700_cli_paper_dip_issue87.pdf (1. december 2007).

--- 2005. Public Diplomacy in Small and Medium-Sized States: Norway and Canada. *Clingendael Discussion Papers in Diplomacy* (97). Dostopno prek: http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050300_cli_paper_dip_issue97.pdf (15. december 2007).

Baylis, John in Steve Smith. 2001. Introduction. V *The Globalisation of World Politics: An Introduction to International Relations*, ur. John Baylis in Steve Smith, 1–6. Druga izdaja. Oxford: Oxford University Press.

Barston, Ronald Peter. 1991. *Modern Diplomacy*. New York: Logman.

Benko, Vlado. 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2000. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Bennet, A. Leroy in James K. Oliver. 2002. *International organizations: principles and issues*. Sedma izdaja. Upper Saddle River: Prentice Hall.

Brglez, Milan, ur. 1998. Kodifikacija sodobnega diplomatskega prava. V *Diplomacija in Slovenci. Zbornik tekstov o diplomaciji in o prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo in prakso*, 59–88. Celovec: Založba Drava.

Bučar, Bojko. 1993. *Mednarodni regionalizem – mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Bunc, Stanko. 1974. *Slovar tujk*. Maribor: Založba obzorja.

CACM. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.americaeconomica.com/zonas/mcca.htm> (28. avgust 2008).

CARICOM. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.caricom.org> (29. avgust 2008).

Caribbean Basin Initiative. 2008. Dostopno prek: http://www.ustr.gov/Trade_Development/Preference_Programs/CBI/Section_Index.html (1. februar 2008).

Christmas-Møller, Wilhelm. 1983. Some thoughts on the scientific applicability of the small state concept: a research history and a discussion. V *Small states in Europe and dependence*, ur. Otmar Höll, 29–37. Dunaj: Braumüller, Laxenburg: Austrian Institute for international affairs.

CIA World Factbook. 2007. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (3. februar 2007).

--- 2008. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (14. januar 2008).

CIS. 2007. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.cis.minsk.by> (29. avgust 2008).

Colombo Plan. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.colombo-plan.org> (29. avgust 2008).

Comonwealth. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.thecomonwealth.org/Internal/142227/members/> (28. avgust 2008).

Damijan, P. Jože. 2001. The economic performance of small versus large nations. V *Small countries in a global economy*, ur. Dominic Salvatore, Marjan Svetličič in Jože P. Damijan, 91–126. Basingstoke in New York: Palgrave.

Delo. 2008. Prvi veleposlaniki Kosova odšli na misije, (20. oktober).

Dembinski, Ludwik. 1988. *The Modern Law of Diplomacy*. Dordrecht: Martins Nijhoff Publishers.

Državni portal Republike Slovenije. 2007. *Zaposleni na Ministrstvu za zunanje zadeve RS*. Dostopno prek: http://e-uprava.gov.si/ispo/zaposleni/osnovna.ispo?pageToModul=/podatki_mzz.jsp (30. maj 2007).

Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih – Vienna Convention on Diplomatic Relations. 1961. Sprejeta 18. 4. 1961, stopila v veljavo 24. 4. 1964. Dostopno prek: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf (8. februar 2008).

East, Maurice A. 1973. Size and foreign policy behaviour: a test of two models. *World Politics* 25(4): 556–76.

EBRD. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.ebrd.com/country/index.htm> (28. avgust 2008).

ECOWAS. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.ecowas.int> (29. avgust 2008).

EFTA. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.efta.int/content/about-efta> (28. avgust 2008).

Embassyworld. 2007a. *Embassies of Gambia to the world and embassies of other nations to Gambia*.

Dostopno prek: <http://www.embassyworld.com/embassy/Gambia/Gambia.html> (10. marec 2007).

--- 2007b. *Veleposlaništva Kuvajta v tujini in veleposlaništva drugih držav v Kuvajtu*. Dostopno prek: <http://www.embassyworld.com/embassy/Kuwait/Kuwait.html> (9. marec 2007).

--- 2007c. *Veleposlaništva Dominikanske republike v tujini in veleposlaništva drugih držav v Dominikanski republiki*. Dostopno prek: http://www.embassyworld.com/embassy/Dominican_Republic/Dominican_Republic.html (9. marec 2007).

--- 2007d. *Veleposlaništva Gambije v tujini in veleposlaništva drugih držav v Gambiji*. Dostopno prek: <http://www.embassyworld.com/embassy/Gambia/Gambia.html> (9. marec 2007).

--- 2007e. *Veleposlaništva Paname v tujini in veleposlaništva drugih držav v Panami*. Dostopno prek: <http://www.embassyworld.com/embassy/Panama/> (9. marec 2007).

--- 2007f. *Veleposlaništva Libanona v tujini in veleposlaništva drugih držav v Libanonu*. Dostopno prek: <http://www.embassyworld.com/embassy/Lebanon/Lebanon.html> (10. marec 2007).

Encyclopædia Britannica. 2008a. *Reestablishment of Independence of the Baltic States*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/50985/Baltic-states/37266/Reestablishment-of-independence#tab=active~checked%2Citems~checked&title=Baltic%20states%20%3A%3A%20Reestablishment%20of%20independence%20--%20Britannica%20Online%20Encyclopedia> (30. september 2008).

--- 2008b. *Ireland*. Dostopno prek: <http://www.search.eb.com/article-9106328> (23. oktober 2008).

--- 2008c. *Israel*. Dostopno prek: <http://www.search.eb.com/article-219457> (23. oktober 2008).

Evans, Graham in Jeffrey Newnham. 1998. *The Penguin Dictionary of International Relations*. London: Penguin books.

Evropska komisija. 2008. *EU in the World Portal*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/world/what/international_economic_issues/index_en.htm. (5. junij 2008)

EU. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: http://europa.eu/abc/european_countries/index_en.htm (14. avgust 2008).

Europa World Yearbook. 2007. Volume I in II. 48. izdaja. London: Routledge.

GCC. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.gcc-sg.org> (29. avgust 2008).

Group 77. 2008. Dostopno prek: <http://www.g77.org/doc/> (19. januar 2008).

Götschel, Laurent. 1998. *Small states inside and outside the European Union: Interests and Policies*. Boston, Dordrecht, London : Kluwer Academic Publishers.

--- 2000. Power and Identity: Small States and the Common Foreign and Security Policy (CFSP) of the EU. *National Research Program 'Foundations and Possibilities of Swiss Foreign Policy'*. Dostopno prek: <http://www.snf.ch/NFP/nfp42/working/WP14.pdf> (8. september 2007).

Henrikson, Alan K. 1999. Small States in World Politics: The International Political Position and Diplomatic Influence of the World's Growing Number of Smaller Countries. *Conferece on Small States, St. Lucia, February 17-9*. Dostopno prek: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/PROJECTS/0,,contentMDK:21456826~pagePK:41367~piPK:51533~theSitePK:40941,00.html> (2. februar 2007).

Hey, Jeanne A. K. 2003. *Small states in world politics: explaining foreign policy behavior*. Boulder in London : Lynne Rienner.

Hobson, John M. 2000. *The State and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Höll, Otmar. 1983. *Small states in Europe and dependence*. Dunaj: W. Braumüller, Laxenbourg: Austrian institute for international affairs.

Janković, Branimir. 1988. *Diplomatija: Savremeni sistem*. Beograd: Naučna knjiga.

Indian Express. 2008. New treaty to give Bhutan more freedom in foreign policy. Dostopno prek: <http://www.indianexpress.com/news/New-treaty-to-give-Bhutan-more-freedom-in-Foreign-Policy-/22370/> (30. september 2008).

Jazbec, Milan. 1998. Vzpostavljanje diplomacij novih malih držav, uvodna študija. V *Diplomacija in Slovenci. Zbornik tekstov o diplomaciji in o prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo in prakso*, ur. Milan Jazbec, 9-39. Celovec: Drava.

--- 2001. *The Diplomacies of New Small States: the Case of Slovenia with some Comparison from the Baltics*. Hants: Ashgate.

--- 2002. *Diplomacija in varnost: razvoj in približevanje procesov*. Ljubljana: Vitrum.

--- 2004. Diplomacija malih držav in globalizacija. V *Globalizacija in vloga malih držav*, ur. Milan Brglez in Drago Zajc, 229–43. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Judovska skupnost Slovenije. 2008. *Judje in Judovstvo*. Dostopno prek: <http://www.jewishcommunity.si/jss/D-jinj.asp> (31. maj 2008).

Kajnič, Sabina. 2001. *Srednje velike države v Evropi. Iskanje paradigme na primerih Poljske in Španije: diplomsko delo*. Ljubljana: FDV.

Karns, Margaret P. in Karen A. Mingst. 2004. *International organizations: the politics and process of global governance*. Boulder, London: L. Rienner.

Keohane, Robert O. 1969. Lilliputans' dilemma: Small States in International Politics. *International Organization* (23): 291–330.

Kosin, Marko. 2001. Milan Jazbec – The Diplomacies of New Small States: The case of Slovenia with some comparison from the Baltics. *Teorija in praksa* 38 (5): 949–53.

Langer, Jozef. 2006. Small States and Democracy in the Process of Europeanization. *Working Paper 1–2006*. Dostopno prek: http://www.hi.is/Apps/WebObjects/HI.woa/swdocument/1010219/langer_text.pdf (15. marec 2007).

Maass, Matthias. 2005. Small States and the International Society of States. *Paper presented at the International Studies Association Annual Convention, Waikiki/Hawaii, March 2005*. Dostopno prek: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/6/9/3/6/pages69364/p69364-1.php (10. maj 2008).

--- 2007. Small States from the Perspective of International Relations Theory: Realism and Liberalism Considered. *Paper presented at the International Conference on the Diplomacy of Small States in Malta, 8–9th Februar 2007*. Dostopno prek: <http://www.diplomacy.edu/smallstates/e-book/ebook.asp?IDblog=12&GetPost=8> (15. maj 2008).

--- 2008. Unite Size in IR Theory and Neighboring Disciplines. *Paper presented at the annual meeting of the ISA's 49th Annual Convention in San Francisco, 26th March 2008*. Dostopno prek: http://www.allacademic.com/meta/p250790_index.html (10. maj 2008).

Ministrstvo za zunanje zadeve Albanije. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.al/> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Armenije. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.armeniaforeignministry.com/> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Avstrije. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.bmeia.gv.at/en/foreign-ministry.html> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Azerbajdžana. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.az/eng/> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Belgije. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.diplomatie.be/fr/default.asp> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Bosne in Hercegovine. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: http://www.mfa.gov.ba/index_cro.htm (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Burundija. 2007. *Les Missions Diplomatiques du Burundi à l'Étranger*. Dostopno prek: <http://www.burundi-gov.bi/spip.php?rubrique1> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Butana. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.bt/index.php?categoryid=77> (10. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Češke. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?idj=2&amb=1> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Danske. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.um.dk/en> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Estonije. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.mfa.ee/eng> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Gruzije. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: http://www.mfa.gov.ge/index.php?sec_id=73&lang_id=ENG (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Gvatemale. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: http://www.minex.gob.gt/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1 (10. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Gvineje Bissau. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.republica-da-guine-bissau.org/> (8. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Haitija. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.mae.gouv.ht> (10. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Hrvaške. 2007. *Diplomatske misije u svjetu*. Dostopno prek: <http://www.mvpei.hr/MVP.asp?pcpid=13> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Irske. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://foreignaffairs.gov.ie/home/index.aspx?id=285> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Jamajke. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.mfaft.gov.jm/?q=mission> (10. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Jordanije. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek:

http://www.mfa.gov.jo/wps/portal!/ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLN4h38wHJgFjOafqRqCKOcIGg1Dx9X4_83FR9b_0A_YLc0IhyR0dFAAu1mMU!/delta/base64xml/L3dJdyEvd0ZNQUFzQUMvNEIVRS82XzBfQ1A!?WCM_GLOBAL_CONTENT=http://images.jordan.gov.jo/wps/wcm/connect/Foreign+Ministry+WS/Home/ (8. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Izraela. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreign%20relations/bilateral%20relations/> (10. marec 2007).

Ministrstva za zunanje zadeve Kitajske. 2008. *Foreign diplomatic missions in China*. Dostopno prek: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjbj/zjg/yzs/gjlb/2686/default.htm> (31. maj 2008).

Ministrstvo za zunanje zadeve Kostarike. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.rree.go.cr/servicio-exterior/index.php?stp=09&langtype=espanol&SID=&Embajada=&UserName=&consul=N> (10. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Latvije. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.lv/en/ministry/mission/> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Lesota. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.foreign.gov.ls/home/> (8. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Litve. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.urm.lt/index.php?-177551577> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Madžarske. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: http://www.mfa.gov.hu/kum/en/bal/missions/missions_abroad/ (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Makedonije. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=310> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Moldavije. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.mfa.md/diplomatic-missions/> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Ruande. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.minaffet.gov.rw/?rubrique5> (8. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Slovaške. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek:

http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_B282288063522198C1256C7D003A13DF_SK&OpenDocument=Y&NCH=Y&menu=0&OB=0&LANG=EN (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Slovenije. 2007. *Diplomatsko-konzularna predstavništva v tujini*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/diplomatsko_konzularna_predstavnistva/ (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Srbije. 2008. *Diplomatic missions of Serbia abroad and foreign diplomatic missions in Serbia*. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.yu/Worldframe.htm> (10. november 2008).

Ministrstvo za zunanje zadeve Svazija. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.gov.sz/home.asp?pid=984> (8. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Švice. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/rep.html> (3. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve Toga. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.republicoftogo.com/central.php?o=2&s=384&d=3&i=79> (8. marec 2007).

Ministrstvo za zunanje zadeve ZAE. 2007. *Diplomatic missions abroad*. Dostopno prek: <http://www.government.ae/gov/en/gov/federal/mofa.jsp> (10. marec 2007).

Morgenthau, Hans. 1948/1995. *Politika med narodi. Borba za moč in mir*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Mohamed, Ali Naseer. 2002. The Diplomacy of Micro-states. *Clingendael Discussion Paper in Diplomacy (78)*. Dostopno prek: http://www.clingendael.nl/publications/2002/20020100_cli_paper_dip_issue78.pdf (2. februar 2007).

MZZ. 2007. *Diplomatska konzularna predstavništva Slovenije in število zaposlenih v konzularnih predstavništvih v letu 2007*. Interno gradivo Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije.

--- 2008. Slovenija in Organizacija Združenih narodov. Dostopno prek: http://www.mzz.si/si/zunanja_politika/organizacija_za_zdruzenih_narodov_ozn (28. avgust 2008).

NATO. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.nato.int> (29. avgust 2008).

Neumann, Iver B. in Sieglinde Gstöhl. 2004. *Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations. Working paper 1-2004*. Dostopno prek: <http://www.hi.is/~smallst/Publication.htm> (12. avgust 2007).

Nordic Investment Bank. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: http://www.nib.int/about/o_owner.html (28. avgust 2008).

Nordijski svet. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.norden.org/nr/3-1-4-4-del/uk/index.asp?lang=6> (29. avgust 2008).

OECD. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org> (28. avgust 2008).

OIC. 2008. *Organization of Islamic Conference member states*. Dostopno prek: http://www.oic-oci.org/oicnew/member_states.asp (2. avgust 2008).

OPEC. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.opec.org/aboutus> (28. avgust 2008).

OVSE. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/about/13131.html> (28. avgust 2008).

OZN. 2008. *Postopno večanje števila držav članic OZN*. Dostopno prek: <http://www.un.org/members/growth.shtml#1940> (15. maj 2008).

Petrič, Ernest. 1996. Zunanja politika malih držav. *Teorija in praksa* 33(6): 876–97.

Pogodba med Indijo in Butanom – Treaty Between India and Bhutan, sprejeta 8. februarja 2007, stopila v veljavo 3. marca 2007. Dostopno prek: <http://www.bhutandnc.com/treaty.htm> (20. september 2008).

Pogodba o prijateljstvu med Indijo in Butanom – The Treaty of Friendship between India and Bhutan, sprejeta 8. avgusta 1949. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b4d620.html> (20. september 2008).

Rana, Kishan. 2004. Performance Management in Foreign Ministries. *Clingendael Discussion Papers in Diplomacy* (93). Dostopno prek: http://www.clingendael.nl/publications/2004/20040700_cli_paper_dip_issue93.pdf (25. februar 2007).

SADC. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.sadc.int> (29. avgust 2008).

SAARC. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: <http://www.saarc-sec.org/main.php> (28. avgust 2008).

Salvatore, Dominic. 2001. The economic performance of small versus large nations. V *Small countries in a global economy*, ur. Dominic Salvatore, Marjan Svetličič in Jože P. Damijan, 72–89. Basingstoke in New York: Palgrave.

Simoniti, Iztok. 1995. *Multilateralna diplomacija*. Teorija in praksa, posebna izdaja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Sen, Biswantah. 1988. *A Diplomat's Handbook of International Law and Practice*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.

Senjur, Marjan. 1993. *Slovenia – A small country in the global economy*. Ljubljana: Center for International Cooperation and Development – CICD.

Stalno predstavništvo Republike Slovenije pri OZN v New Yorku. 2008. *Predstavitev stalnega predstavništva Republike Slovenije pri OZN v New Yorku..* Dostopno prek: <http://www.un.int/slovenia/svet.html> (5. avgust 2008).

Svet Evrope. 2008. *Member countries*. Dostopno prek: http://www.coe.int/T/e/com/about_coe/member_states/default.asp (29. avgust 2008).

Šabič, Zlatko. 2002. Small States Aspiring for NATO Membership: Some Factors Influencing the Accession Process. V *Small Sates in the Post-Cold War World, Slovenia and NATO Enlargement*, ur. Zlatko Šabič in Charles Bukowski, 1–24. Westport, Conneticut in London: Praeger.

Ustanovna listina Združenih narodov. 1945. Dostopno prek: <http://www.un.org/aboutun/charter/> (15. marec 2008).

Varley, Carol in Lisa Miles. 1993. *Šolska enciklopedija. Geografija*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Vegič, Vinko. 1999. Zavezništva in male države. *Teorija in praksa* 36 (6): 999–1013.

Vital, David. 1967. *The Inequality of States: A Study of Small Power in International Relations*. Westport: Greenwood Press.

Zajc, Mojca. 2004. *Predstavništvo malih držav v mednarodnih organizacijah. Primer: članstvo Slovenije v Varnostnem svetu Organizacije združenih narodov: diplomsko delo*. Ljubljana: FDV.

Wight, Martin. 1978/1995. *Power Politics*. London in New York: Leicester University Press.